

Kainuun liitto

Kainuun Venäjä -strategia 2020

Maakuntahallitus 27.1.2014

B:4

Kainuun Venäjä -strategia 2020

Kainuun liitto

2014

Julkaisija:

KAINUUN LIITTO
KAUPPAKATU 1
87100 KAJAANI
Puh. 08 6155 41
Fax. 08 6155 4260

ISBN 978-952-6685-10-6 (painettu)

ISBN 978-952-6685-11-3 (pdf)

ISSN 2323-752X (painettu)

ISSN 2323-7538 (verkkajulkaisu)

ISSN-L 2323-752X

KUVAT:

etukansi: Vartiuksen raja-asema (kuva: Tulli)

takakansi: Kosygin-UKK-muistomerkki Kostamuksessa 14.9.2013, kuvanveistäjä Andrei Kovaltzuk (kuva: Kainuun liitto)

SISÄLLYSLUETTELO

1.	ESIPUHE.....	9
2.	SAATTEEKSI	11
3.	VENÄJÄN KEHITYS	12
3.1.	VENÄJÄN TALOUDEN VIIMEAIKAISET SUUNTAUKSET.....	12
3.2.	LUOTEIS-VENÄJÄN KEHITYS.....	14
3.3.	KARJALAN TASAVALLAN KEHITYS	16
4.	KAINUUN ASEMA VENÄJÄ-YHTEISTYÖSSÄ.....	19
4.1.	KAINUU AVAUTUU ITÄÄN.....	19
4.2.	ÄLYKÄS RAJA - VARTIUS-LYTTÄ	19
4.3.	EUREGIO KARELIA	22
4.4.	EU:N RAJA-ALUEOHJELMAT	23
	<i>Karelia ENPI CBC -ohjelma 2007–2013.....</i>	<i>23</i>
	<i>CBC Karelia -ohjelma 2014–2020</i>	<i>24</i>
4.5.	BARENTS-YHTEISTYÖ	25
4.6.	KAHDENVÄLINEN RAJAT YLITTÄVÄ YHTEISTYÖ.....	27
4.7.	KOLMIKANTAYHTEISTYÖ ARKANGEL-KAINUU-POHJOIS-POHJANMAA	28
4.8.	YSTÄVYYSKUNTATOIMINTA	28
5.	KAINUUN VENÄJÄ-STRATEGIAN TOIMINTAYMPÄRISTÖN SWOT-ANALYYSI.....	29
4.9.	VAHVUUDET	30
4.10.	HEIKKOudet.....	30
4.11.	MAHDOLLISUUDET.....	31
4.12.	UHAT	31
5.	TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET KAINUUSSA	32
5.1.	KAINUUN KEHITYKSEN TRENDIT.....	32
5.2.	YRITYSYHTEISTYÖ LÄHIALUEELLA	33
5.3.	FENNOVOIMAN YDINVOIMALA PYHÄJOELLE 2020-LUVULLA	36
5.4.	YRITYSTEN ETABLOITUMINEN KAINUUSEEN JA LÄHIALUEILLE	36
5.5.	VIISUMIVAPAAUS.....	37
6.	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITTÄMISTARPEET	38
6.1.	BARENTS LINK OSANA TEN-T -VERKKOA	38
6.2.	TEN-T, YDINVERKKO	40
6.3.	BARENTSIN LIIKENNEKÄYTTÄVÄT.....	40
6.4.	RAUTATIELIIKENNE	42
6.5.	MAANTIELIIKENNE	43
6.6.	VENÄJÄN LIIKENNESTRATEGIA 2030	43
6.7.	VARTIUKSEN RAJALIIKENNEKESKUS	44
6.8.	KUHMO-KOSTAMUS -LAAJAKAISTAYHTEYS	45
6.9.	BARENTS LINK CENTER.....	46
6.10.	MATKAILU.....	47
6.11.	PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA	48
6.12.	KAINUUN KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN	49
	<i>Yliopistollinen toiminta Kainuussa</i>	<i>49</i>
	<i>Kajaanin ammattikorkeakoulu.....</i>	<i>50</i>
	<i>Toisen asteen koulutus.....</i>	<i>51</i>
	<i>Peruskoulutus.....</i>	<i>52</i>
6.13.	SOSIAALI- JA TERVEYSTOINTA KOSKEVA YHTEISTYÖ.....	52

6.14.	KULTTUURIYHTEISTYÖ.....	53
6.15.	YMPÄRISTÖYHTEISTYÖ.....	53
7.	VENÄJÄ-STRATEGIA.....	55
7.1.	VENÄJÄ -STRATEGIA OSANA KAINUUN MAAKUNTAOHJELMAA.....	55
7.2.	STRATEGINEN TAVOITE.....	55
7.3.	ELINKEINOTOIMINNAN KEHITTÄMISEN TAVOITTEET 2020.....	55
8.	TOIMENPIDEOHJELMA.....	56
8.1.	YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN.....	56
8.2.	LIIKENTEEN JA LOGISTIIKAN KEHITTÄMINEN.....	56
8.3.	MATKAILUN KEHITTÄMINEN.....	57
8.4.	RAJAKAUPAN KEHITTÄMINEN.....	58
8.5.	KAINUUN VENÄJÄ-OSAAMISEN KEHITTÄMINEN.....	59
8.6.	KULTTUURIYHTEISTYÖ.....	59
8.7.	TERVEYS- JA HYVINVOINTIPALVELUIDEN KEHITTÄMINEN.....	60
8.8.	HALLINNON JA VIRANOMAISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN.....	60
9.	KAINUUN VENÄJÄ-STRATEGIAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA.....	61
9.1.	TOIMINNAN ORGANISOINTI.....	61
9.2.	KEHITTÄMISTOIMENPITEIDEN RAHOITUS.....	61
	<i>EU:n CBC-Karelia -ohjelma 2014–2020.....</i>	<i>61</i>
	<i>Kahdenvälinen rajayhteistyö.....</i>	<i>61</i>
	<i>Maakunnan kehittämisraha.....</i>	<i>61</i>
	<i>Kuntien rahoitus.....</i>	<i>61</i>
	<i>Yritysrahoitus.....</i>	<i>62</i>
	<i>Kansainvälinen rahoitus.....</i>	<i>62</i>
10.	LIITTEET.....	63
	LIITE 1. KAINUUN MAAKUNNALLISEN VENÄJÄ-TYÖRYHMÄN TYÖSKENTELYYN OSALLISTUNEET TAHOT.....	63
	LIITE 2. KAINUUN SKENAARIOT 2035 (LOPPURAPORTTI 30.4.2013).....	64

1. Esipuhe

Venäjän talouden vahvistuminen heijastuu myös Kainuuseen. Tämä näkyy venäläisten ostomatkailun lisääntymisenä maakunnassa ja Vartiuksen kautta tapahtuvan liikenteen kehityksessä. Vartius on maamme toiseksi vilkkain transitoliikenteen ylityspaikka Venäjältä saapuvassa rautatieliikenteessä. Venäläisten osuus rajanylittäjistä lisääntyy jatkuvasti ja on tätä nykyä yli puolet kaikista rajanylittäjistä.

Myös venäläisten matkailijoiden määrä on lisääntynyt Kainuussa, joskin vuonna 2013 määrä on laskenut. Itäturistien osuus kansainvälisistä matkailijoista on kaksi kolmasosaa. Edellytykset venäläisen turismin lisäämiseen ovat parantuneet Kainuussa rakennetun matkailukapasiteetin ja palvelujen parantumisen seurauksena. Mahdollinen viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä tulee kasvattamaan matkailu- ja liikennemääriä huomattavasti. Myös venäläisten maahanmuuttajien määrä on Kainuussa merkittävä. Se on resurssi, jonka hyödyntäminen on vielä alussa. Myös venäläisten opiskelijoiden määrä maakunnassa on lisääntynyt.

Maakunnan liittojen rooli kansainvälisessä yhteistyössä on edelleen vahvistunut ja yhteistyösuhteet Venäjän lähialueiden kanssa ovat vakiintuneet. Uusi EU:n raja-alueohjelmakausi 2014 -2020 on käynnistymässä ja maakunnilla on ohjelman laadinnassa, hallinnoinnissa ja toteutuksessa keskeinen rooli. Tulevasta CBC Karelia -ohjelmasta on mahdollisuus rahoittaa yhteistyöhankkeita. Kainuun maakunta on luonut yhteistyösuhteet myös Arkangelin aluehallintoon. Yhteistyöhön on tullut mukaan myös Pohjois-Pohjanmaan liitto. On solmittu yhteistyösopimukset mm. liikenteen ja matkailuyhteistyön lisäämiseksi.

Vuonna 2005 Kainuun maakuntavaltuusto hyväksyi Kainuu Venäjä-liiketoiminnan strategian 2005–2012. Strategian tavoitteena oli kehittää Kainuusta Pohjois-Suomen merkittävin Venäjää ja Barents-aluetta yhdistävä kansainvälinen yhteistyöväylä. Tätä tukee maakunnan sijainti pohjoisen kuljetusreitit (Barents Link) varrella ja toisaalta Kostamuksen lisääntyvä vetovoima. Kainuun vahvistuva asema ja suhteellinen kilpailuetu luovat mahdollisuuksien hankkia uutta yritystoimintaa maakuntaan. Odotukset asetettiin erityisesti Kainuussa käynnistyneeseen maakuntahallintokokeiluun.

Liiketoimintastrategiassa 2005 - 2012 valitut linjaukset ovat pääpiirteissään päteviä tänäkin päivänä, mutta niiden konkreettinen toimeenpano on ollut puutteellista. Siksi tähänastinen kehitys ei ole kaikilta osin ollut niin suotuisa kuin on suunniteltu. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää maakunnan keskeisten toimijoiden sitoutumista valittuihin toimintalinjoihin.

Näistä tekijöistä johtuen Kainuun maakunta – kuntayhtymän hallitus asetti joulukuussa 2011 maakunnallisen Venäjä-työryhmän (kokoonpano liitteenä 1). Työryhmän tehtävänä oli päivittää liiketoimintastrategia ajan tasalle huomioiden myös kulttuuriyhteistyön mahdollisuudet. Samalla työryhmän tehtäviksi asetettiin seurata maakunnan Venäjä-yhteistyön kehitystä ja viitoittaa yhteistyön suuntia sekä antaa suosituksia.

Kainuun Venäjä-strategiassa 2020 on perusteellisesti arvioitu Venäjän talouden kehitystä ja Kainuun toimintaympäristön muutostekijöitä. Näkyvin odotettavissa oleva muutos on mahdollinen viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä. Tämä tarkoittaa venäläisten turistien ja ostomatkailijoiden määrän huomattavaa kasvua Kainuussa. Toinen tekijä on Venäjän

Maailman kauppajärjestön, WTO:n jäsenyys, joka tuo yritystoimintaan ja kauppaa sekä rajaliikenteeseen uusia mahdollisuuksia.

Kainuun Venäjä-strategia 2020:n tavoitteena on toteuttaa maakuntaohjelman tavoitteita aktivoimalla ja monipuolistamalla maakunnan kehitystä. Venäjä-strategian toteuttamisella luodaan uusia markkinoita, yrityksiä ja työpaikkoja sekä vahvistetaan maakunnan kilpailukykyä.

Strategiaan sisältyy erillinen toimenpideohjelma, jossa on määritelty yhteistyön tärkeimmät kehittämisen painopisteet. Ne ovat yritysten toimintaympäristö, liikenne ja logistiikka, matkailu, rajakauppa, Venäjä-osaaminen, kulttuuriyhteistyö, terveyden ja hyvinvointi, hallinto- ja viranomaisyhteistyö. Kussakin painopisteessä on erikseen määritelty vastuutahot, jotka huolehtivat toimenpiteiden edistymisestä.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut maakuntaneuvos Timo A. Säkkinen ja sihteerinä alekehityspäällikkö Paavo Keränen. Työryhmä on kokoontunut 12 kertaa ja kuullut asiantuntijoita. Strategia on ollut laajalla kuulemis- ja kommenttikierroksella. Saadun runsaan palautteen johdosta olemme vakuuttuneita, että strategian linjaukset ja konkreettiset toimenpide-esitykset tulevat toteutumaan Kainuun maakunnan kehitykseen vaikuttavien julkisten ja yksityisten organisaatioiden toiminnassa sekä Kainuun maakuntastrategian toteutuksessa.

Kainuun liiton puolesta kiitämme Venäjä-strategian työryhmää ja asiantuntijoita aktiivisesta ja asiantuntevasta valmistelutyöstä. Strategian keskeiset linjaukset tullaan ottamaan huomioon tulevassa maakuntaohjelmassa vuosille 2014 – 2017. Toivomme, että hyvä valmistelu edesauttaa ohjelman toimenpiteisiin sitoutumista ja niiden tuloksellista toimeenpanoa.

Kainuun maakuntahallitus

27.1.2014

Timo Korhonen

hallituksen puheenjohtaja

Pentti Malinen

maakuntajohtaja

2. Saatteeksi

Vuonna 2005 Kainuun maakuntavaltuusto hyväksyi Kainuun Venäjä - liiketoimintastrategian 2005 - 2012. Strategiassa keskityttiin Kainuun elinkeino- ja yritystoiminnan toimintaedellytysten parantamiseen Venäjä-yhteistyössä. Strategiassa asetettiin suuria odotuksia käynnistyneeseen Kainuun hallintokokeiluun.

Venäjän kehitys on viimeisten vuosien aikana ollut nopeaa. Liiketoimintastrategiassa 2005 - 2012 valitut linjaukset ovat pääpiirteissään oikeita, mutta niiden konkreettinen toimeenpano on ollut puutteellista. Toisaalta Kainuussa on tarvetta pohtia Venäjä-kysymystä laajemmasta kuin vain kaupan ja liiketoiminnan näkökulmasta. Kainuussa harjoitetaan Venäjä-yhteistyötä koulutuksen, kulttuurin, ympäristön, sosiaali- ja terveydenhuollon sektoreilla, sekä monilla kansalaisyhteiskunnan toimialoilla. Etenkin liikenneyhteyksien kehittäminen edellyttää strategista tarkastelua. Lisääntyvä yhteistyö lisää koordinoinnin tarvetta ja eri toimijoiden sekä rahoittajien sitoutumista yhdessä sovittuihin strategisiin valintoihin ja toimintalinjauksiin. Sitoutuminen aiemmin esitettyihin suosituksiin on ollut heikkoa.

Kainuun raja-alueyhteistyön toimintaympäristö on muuttumassa. EU:n uusi ohjelmakausi 2014 - 2020 on käynnistymässä ja raja-alueyhteistyön rahoitusinstrumentin, ENI (European Neighbourhood Instrument) -ohjelman valmistelu on käynnistynyt. Venäjän taloudessa ja hallinnossa tapahtuu lisäksi koko ajan muutoksia. Venäjän raja-alueiden poliittisessa kehityksessä on tapahtunut rajuja poliittisia muutoksia. Keskeinen muutoselementti liittyy Venäjän WTO-jäsenyyteen, joka tuo kaupankäyntiin ja yritystoimintaan avoimuutta ja ennustettavuutta. Myös mahdollinen viisumivapaus kuluvalle vuosikymmenellä tulee muuttamaan ratkaisevasti Kainuun toimintaympäristöä. Kainuun hallintokokeilu päättyi 2012. Hallintokokeilun yhtenä tavoitteena oli hallintorakenteiden uudistaminen siten, että olisi saatu maakunnassa liikkeelle isoja ja vaikutusvaltaisia elinkeino- ja yritys-elämän kehittämishankkeita. Rahoitusresurssien rajallisuus olisi edellyttänyt painopisteiden asettamista tarkoin punnittuihin toimialoihin ja vaikutuksiltaan rakenteita uudistaviin toimenpiteisiin.

Aiemman Venäjä-liiketoimintastrategian yhtenä tavoitteena oli, että Venäjän kaupan ja yhteistoiminnan kehittäminen olisi otettu hallintokokeilun painopistealueeksi ja sen ympärille rakennettu selkeä ja tavoitteellinen toimintamalli. Sen avulla Kainuun toisi esille mahdollisuuksiaan kansainvälisenä väylänä Venäjälle. Näin Kainuuseen saataisiin uutta yritystoimintaa ja työpaikkoja sekä valtiolta räätälöityjä tukitoimenpiteitä maakunnan elinkeinopoliitiikkaan. Vaikka hallintokokeiluun sisältyneet odotukset eivät toteutuneetkaan, maakunnan itäyhteistyöhön tulee saada nykyistä enemmän painoarvoa, mikä tulee näkyä maakunnan suunnittelussa. Itäyhteistyöhön tulee luoda uudenlaisten kokeilujen mahdollisuus. Se edellyttää myös, että valtiovallan tulee omalta osaltaan olla tukemassa ja myötävaikuttamassa uusia kokeiluja. Kainuulla tulee olla Venäjä-strategia kiinteänä osana Kainuun kansainvälistymisstrategiaa sekä elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittämistä ja yrittäjyyden edistämistä. Strategian toteuttamiseen tarvitaan laajaa maakunnallista yhteistyötä ja sitoutumista sekä vaikuttamista maakunnan ulkopuolella.

Kainuu on osallistunut aktiivisesti vuonna 1993 käynnistyneeseen Barents alueyhteistyöhön. Barentsin Euroarktisen neuvoston (BEAC) puheenjohtajuus on kaudella 2014–2015 Suomella. Barentsin alueneuvoston (BRC) puheenjohtajuus on vuosina 2014–2015 Arhangelin alueella, vuosina 2016–2017 puheenjohtajuus on Kainuussa, mihin alueella tulee varautua.

3. Venäjän kehitys

3.1. Venäjän talouden viimeaikaiset suuntaukset

Venäjän viennin määrä, investoinnit ja yksityinen kulutus ovat kasvaneet nopeasti. Vientiä on kasvattanut etupäässä öljyteollisuus ja investoinnit ovat painottuneet energiasektorille. Vuosien 2003 - 2012 kasvu oli Venäjällä viisi prosenttia kun EU:ssa ja Suomessa vain yhden- kahden prosentin luokkaa. Euroopassa talouskasvu on hiipunut vuonna 2012 lähelle nollaa. Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) arvion mukaan Venäjän talouskasvu jatkuu tällä vuosikymmenellä vähintään neljän prosentin vuosivauhtia.

Venäjän talouden kasvu vuonna 2013 on kuitenkin hidastunut huomattavasti. BKT:n kasvu on jäänyt alle 1½ %:iin. Tämä johtui etenkin valtionyhtiöiden ja julkisen talouden investointien supistumisesta. Uutta teollisuutta ei ole saatu rakennettua riittävästi. Talouden odotetaan virkoavan maailmantalouden elpyessä.

Vuosina 2014–2015 BKT ennakoidaan kasvavan yli 3 % vuodessa mm. siksi, että maailmankaupan elpyminen lisää vähitellen Venäjän vientiä. Kotitalouksien tulojen kasvu hidastuu, mutta inflaation vaimeneminen tukee ostovoimaa. Investoinnit kääntyvät kasvuun, sillä kapasiteettirajoitteet eivät ole kaukana. Valtiontalouden menojen lisääntyminen kuitenkin hidastuu. Venäjän tuonnin kasvu vilkastuu hieman ja on noin 5 % vuodessa.

(Lähde: Suomen Pankki, Bofit 9/2013).

Venäjän talouden rakenne on edelleen energiapainotteinen. Ulkomaankaupasta öljyn ja maakaasun osuus on kaksi kolmasosaa, valtion budjetista puolet. Öljyn maailmanmarkkinahinnan pysyminen korkealla viimeisten vuosien aikana on vahvistanut valtion budjettia.

Käytännössä Venäjän valtio on velaton. Hallituksen tavoitteena (Venäjä 2020 - ohjelma) on talouden monipuolistaminen nojautumalla yksityisiin ja kansanvälisiin investointeihin. Ohjelmassa on neljä keskeistä osaa: investoinnit, infrastruktuuri, innovaatiot ja instituutiot. Lainsäädäntöä on selkeytetty, mm. tuloverotus uudistettu matalaksi tasaveroksi (13 %) ja voittoveroa alennettu (24 %), samoin kuin arvonlisäveroa (18 %).

Yritysrakenteita vahvistavat osakeyhtiölait ja konkurssilait ovat voimassa. Valtion omistamia monopoleja puretaan. Vuonna 2003 rautatieministeriöstä erotettiin kuljetuksia hoitava, valtion omistama OAO Venäjän rautatiet. Myös energian tuottaja EES ollaan hajauttamassa ja alueellisista tuotantolaitoksista muodostetaan omia, itsenäisiä yhtiöitä.

Väestön sosiaaliolojen kehittämiseen on ryhdytty kiinnittämään huomiota. Asumista koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan. Laaja-alaisia puitelakeja valmistellaan, mm. metsälakia, joka määrittää metsien omistuksen, hallinnon ja käytön. Myös valmistelussa olevan kansalliseen kuljetusstrategian avulla määritellään eri kuljetusmuotojen kehittäminen pitkällä aikavälillä.

Venäjän taloudessa tuonti on kasvanut koko ajan. Tämä näkyy myös Suomen viennin kasvuna Venäjälle. Suomen vienti on kasvanut noin 10 % vuosittain. Venäjä on noussut Suomen tärkeimmäksi kauppakumppaniksi. Telealan vienti Venäjälle on kasvanut 40 - 80 % vuosittain.

Vuonna 2012 Venäjä liittyi Kansainvälisen kauppajärjestön jäseneksi. WTO tuo lukuisia velvoitteita Venäjälle. Se tarkoittaa ulkomaisten yritysten tasavertaista kohtelua, kaupan vapauttamista kilpailulle, tullien laskemista kansainväliselle tasolle, toiminnan avoimuutta (mm. kaksoislaskutus häviää) ja ennustettavuutta.

Venäjän talouden kehitys 2004 – 2013. Lähde: Bofit, Suomen Pankki

Venäjän talouden kehityksestä 2004–2013	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 (osa-vuosi)
BKT, %-muutos	7,2	6,4	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4	1,4
Teollisuustuotanto %-muutos	8,0	5,1	6,3	6,8	0,6	-9,3	8,2	4,7	2,6	0,1
Työttömyys % (jakson lopussa)	7,9	7,2	6,8	6,0	7,6	8,0	7,0	6,0	5,1	5,2
Väestö milj. henkeä (vuoden alussa)	144,3	143,8	143,2	142,8	142,8	142,7	142,9	142,9	143,0	143,3
Vakausrahasto, mrd. USD (vakausrahastosta muodostettiin vuonna 2008 reservirahasto ja kansallinen hyvinvointirahasto.	18,9	43,0	89,1	156,8	225,1	152,1	113,9	112,0	150,7	172,2
Keskipalkka, EUR/kk (vuosikeskiarvo)	188	243	312	388	475	422	520	572	667	660
Urals-öljyn hinta, USD/ barreli (vuosikeskiarvo)	34,2	50,4	61,2	69,5	95,1	61,3	78,3	109,3	108,1	111,4

3.2. Luoteis-Venäjän kehitys

Kainuuta maantieteellisesti lähin Venäjän suuralueista on Luoteis-Venäjän talousalue. Luoteis-Venäjään kuuluvat Pietarin kaupunki ja sitä ympäröivä Leningradin alue, Karjalan ja Komin tasavallat, Nenetsian, Murmanskin, Arkangelin, Vologdan, Pihkovan ja Novgorodin alueet sekä EU:n sisälle jäänyt Kaliningrad. Pinta-alaltaan Luoteis-Venäjä on viisinkertainen Suomeen nähden, ja siellä asuu 14,7 miljoonaa ihmistä.

Talouden kehitys Luoteis-Venäjällä on myös ollut nopeaa. Luoteis-Venäjän kasvuvauhti vastaa koko Venäjän kasvua. Onkin arvioitu, että Luoteis-Venäjän alueesta on muodostumassa merkittävä Euroopan talouden ja kehityksen painopistealue 2000-luvulla, sillä Venäjän talous tulee kasvamaan nopeammin kuin Euroopassa keskimäärin. Suuret infraan ja talouteen kohdistuvat investoinnit tulevat suuntautumaan Luoteis-Venäjälle. Luoteis-Venäjän alue on tunnetusti rikas monipuolisista luonnonvaroista, kuten öljystä, maakaasusta, kivihiilestä, metsävarannoista ja lukuisista maaperärikkauksista. Venäjän politiikassa Luoteis-Venäjän luonnonvarojen hyödyntäminen on yksi tärkeimmistä prioriteeteista Venäjän talouden kehitysohjelmissa, mm. suunnitelmat maakaasu- ja öljynsiirtoverkoston rakentamisesta ja verkoston ulottamisesta aina Keski-Eurooppaan saakka.

Luoteis-Venäjän merkittävimmät tuotannon alat ovat energia, metallienjalostus, metsäteollisuus ja informaatio- ja viestintäliiketoiminnat.

Luoteis-Venäjän tuonti ja vienti. (Lähde: НИПИ территориального развития и транспортной инфраструктуры Россия, Санкт-Петербург)

	Tuonti (%)	Vienti (%)
Energia	2,1	22,6
Elintarvike	32,4	1,9
Öljy ja kemia	12,1	8,9
Puutavarat	7,0	18,9
Musta- ja värimetallit	9,6	28,0
Konerakennus	36,8	19,7

Luoteis-Venäjällä on runsaiden raaka-aineiden lisäksi koulutettua työvoimaa sekä logistisesti edullinen sijainti Venäjän nopeasti kasvaville markkinoille. Luoteis-Venäjän keskeisillä tuotantosektoreilla suomalaisyrityksillä on osaamista ja runsas teknologian tuotanto. Se realisoituu, jos yritykset sijoittavat tuotantoa Venäjälle. Kasvavien investointien myötä teknologian vienti lisääntyy. Seuraava kehitysvaihe on yhteistoimintayritysten muodostuminen Venäjälle ja teollisuuden rajan ylittävät verkostot.

Suomalaisen teollisuuden mahdollisuuksia parantaa logistisesti edullinen sijainti Euroopan ja Venäjän keskeisten markkinoiden välissä. Suomella on mahdollisuus hyötyä EU-maista eniten Luoteis-Venäjän kasvusta läheisyyden ja talouksien synergiaetujen takia. Suomella ja Venäjällä on yhteistä rajaa noin 1300 km. Suorin ja nopein yhteys Keski-Euroopasta Luoteis-Venäjän markkinoille kulkee Suomen kautta. Raideliikenteessä Suomella ja Venäjällä on sama raideleveys, mikä helpottaa liikennettä rajan yli.

Luoteis-Venäjän merkittävin talouden tekijä on energia. Komi, Nenetsia ja läheiset Jamalo-Nenetsia ja Hanti-Mantsin alueet tuottavat öljyä ja kaasua ja hiiltä. Barentsin ja Karan merellä on Venäjän suurimmat hyödyntämättömät kaasuvaramat. Kansainvälisten yhtiöiden mukaan tulo nopeuttaa alan kehitystä. Uusi putkilinja Murmanskiin vähentää ekologisia riskejä ja avaa kuljetusväylän Yhdysvaltain markkinoille. Suunnitelmissa on ollut Stochkmanovskajan kaasuesiintymän hyödyntäminen ja putken rakentaminen Suomen rajan läheisyydessä Itämereen ja edelleen Keski-Eurooppaan, mutta hanke ei ole käynnistynyt suunnittelussa aikataulussa.

Metsäteollisuus on kasvamassa alueen toiseksi suurimmaksi tuotannon tekijäksi ohi metallinjalostuksen. Luoteis-Venäjän metsävarat ovat noin nelinkertaiset Suomeen nähden, mutta hakkuut vain 60 prosenttia Suomen hakkuista, ja siitäkin merkittävä osa tuodaan Suomeen. Tällä hetkellä teollisuus valmistaa alhaisen jalostusasteen tuotteita. Ulkomaiseen omistukseen siirtyneet Svetogorskin eli Enson tehtaat (International Paper) ja Syktyvkarin sellu- ja paperitehdas (Neusidler) ovat aloittaneet uuden kehityksen. Ne tuottavat kaksistaan valtaosan Venäjällä käytetystä kopiopaperista ja ovat suuntautuneet voimakkaasti vientiin. Metsäteollisuuden kehittäminen vaatii pitkäaikaisia investointeja metsänhoitoon, puuhuoltoon, infrastruktuuriin, teknologiaan ja ympäristön hoitoon. Ongelmana on yhden tehtaan kaupunkien (ns. monokaupungit) riippuvuus alueen tehtaasta, mikä vaikeuttaa tuotannon rationalisointeja. Toinen merkittävä ongelma on pitkäaikaisten hakkuuoikeuksien saanti.

Metallienjalostus Luoteis-Venäjällä on perustunut Kuolan ja Karjalan malmikaivoksiin ja Komin hiilivaroihin. Värimetalleja jalostetaan Murmanskin alueella ja Pietarissa. Värimetallijätti Norilsk Nikkel on suurin toimija. Raudan ja teräksen jalostuksesta vastaa Vologdan alueella Severstal, joka on koko Luoteis-Venäjän suurin tuotannollinen yritys. Lupaavin metallien jalostuksen alue on kuitenkin alumiinien tuotanto, johon Luoteis-Venäjällä on myös raaka-aineita ja halpaa energiaa. Suunnitelmatalouden loppuminen mullisti Venäjän metallien jalostuksen. Venäjän sisämarkkinat romahtivat ja teollisuuden oli keskityttävä perustuotteiden tuottamiseen ja suuntauduttava vientiin. Nyt sisämarkkinakysyntä teollisuuden elpymisen takia on nousussa. Metallinjalostuksen ongelmia ovat kaivosten kasvavat tuotantokustannukset. Kaivokset, rikastamot ja masuunit ovat pahoja saastuttajia länsimaisiin laitoksiin verrattuna.

Informaatio- ja kommunikaatioliiketoiminta edustavat uusia liiketoiminta-alueita. Tämä toimiala on keskittynyt Pietariin. Matkapuhelinliikenteessä North-West GSM on Venäjän pioneeri, nyt osa valtakunnallisesti toimivaa Megafonia. Venäjän suurin teleoperaattori on Mobile TeleSystems, toiseksi suurin operaattori Vimpelcom, kolmantena Megafon.

Matkapuhelinten määrä Venäjällä on kasvanut nopeasti. Omaa kännykkätuotantoa ei Venäjällä ole. Suurin kasvualue on ohjelmistoliiketoiminta. Se perustuu yrittäjyyteen ja vaahan yliopistokoulutukseen. Venäjän kolmesta alan keskuksesta Moskovasta, Pietarista ja Novosibirskista Pietari on vientisuuntautunein. Venäjän elektroniikkateollisuuden keskus oli Pietari lähialueineen. Uuden yritys yhteistyön muodoksi sopisi sopimusvalmistus, joka tarvitsi tuekseen uusien yritysten alihankintaverkoston, ja samalla komponenttien tuonti- ja vientitullauksen.

Lähde: Sitra: Advantage Northwest Russia - A New Growth Centre of Europe?

3.3. Karjalan tasavallan kehitys

Karjalan tasavalta kulkee Venäjän suurten kasvukeskusten talouskehityksen vanavedessä. Karjalan tasavallan talous nojautuu keskeisesti metsäteollisuuteen (puunkorjuu, puu-, selluloosa- ja paperiteollisuus) ja rautamalmin jalostukseen. Tasavallan teollisuuden pääaloja ovat: puunkorjuu, puunjalostus, sellu- ja paperiteollisuus (41,2 %); mustametallurgia (18,0 %); sähköntuotanto (14,8 %); koneenrakennus - ja metallinkäsittelyteollisuus, värimetallurgia, elintarveteollisuus (5 – 9 %).

Karjalan tasavallassa tuotetaan 10 % Venäjän rautamalmista, 23 % maan paperista, 9 % selluloosasta, 7,3 % puutavarasta, 4 % sahatavarasta, noin 60 % voimapaperisäkeistä. Venäjän alueiden kilpakyvyn arvioinnin mukaan Karjalan tasavalta on 38. sijalla edustaen näin maan keskitasoa.

Matkailulla on alueella kasvava taloudellinen merkitys. Karjalan tasavalta on yksi Venäjän Federaation matkailun kehittämisen kohde. Myös rajaliikenteen kasvulla on positiivinen vaikutus alueen kehitykseen. Pyöreän puun tuonnilla EU:n alueelle, lähinnä Suomeen, oli vuosikymmenen ajan keskeinen asema taloudessa. Puutullit lopettivat tuonnin lähes kokonaan, mutta se on vuodesta 2012 lähtien hiljalleen elpynyt lähinnä koivun tuonnilla. Vuonna 2012 hakattiin noin viisi miljoonaa kuutiometriä puuta. Hakkuumäärät ovat viime vuosina laskeneet.

Karjalan tasavallan perusongelmana on investointitoiminnan vähäisyys. Vuonna 2012 tasavallan investoinnit olivat kaikkiaan n. 33 miljardia ruplaa (825 miljoonaa euroa). Kansainväliset investoinnit eivät ole lähteneet laajamittaisesti käyntiin. Stora Enso on perustanut sahan Impilahteen ja Ikea- konsernin Swedwood on investoinut Kostamukseen. PKC Group on vakiinnuttanut johdinsarjatuotannon Kostamuksessa.

Tasavallan investointeja on suunnattu rautamalmin jalostamiseen, puutavaran käsittelyyn, elintarvikkeiden, sähkölaitteiden ja kuljetusvälineiden tuotantoon, rakennustoimintaan, kululaitos- ja tiedonvälityssektoreille sekä voimalaitosten kehittämiseen ja pankkisektoriin.

Karjalan tasavallan ongelmana ovat teknologialtaan vanhentuneet raskaan teollisuuden yritykset, kuten metsä- ja puunjalostuksessa. Edessä on rakennemuutos, joka edellyttää suuria investointeja.

Karjalan tasavallan hallituksen talousohjelmassa vuodelle 2017 pääpaino on asetettu ulkopuolisten investointien houkuttelulle. Ohjelmassa korostetaan byrokratian karsimista ja viranomaisten myönteistä suhtautumista yritystoimintaan.

§Karjalan tasavallan suurisuuntaisin hanke on Puudosin alueelle jo vuosia kaavailtu malimirikastamo, jonka tuotanto on kaksi kertaa Kostamuksen rikastamo suurempi. Hankkeen toteutuminen loisi alueelle 25000 työpaikkaa. Hanke on riippuvainen federaation rahoituksesta.

Tulevia kuljetusyhteistyömahdollisuuksia saattaa avautua suunnitelmissa olevien Vienanmeren satamahankkeiden myötä. Uusia Jäämeren ja Koillisväylän liikenneyhteyksiä palvelevia satamia on suunnitteilla Belomorskin ja Arkangelin kaupunkeihin.

Paperiteollisuuden investoinnit ovat lähteneet hitaasti liikkeelle Karjalan tasavallan suurimmissa alan yksiköissä Kontupohjassa, Segeshassa ja Petroskoissa. Paperikombinaatit ovat velkaantuneet. Petroskoin puunjalostuskombinaatti aloittaa OSB -lastulevytuotannon vuonna 2013.

Malmi- ja kaivannaisteollisuudella on tasavallan taloudessa suuri merkitys. Kostamuksen malmirikastamo on edelleenkin yksi Venäjän moderneimmista ja kannattavimmista laitoksista. Kombinaatin pellettituotanto saavutti vuonna 2012 ennätyksen ylittäen 10 miljoonan tonnin rajan. Liikevoitto on lähes Karjalan tasavallan budjetin suuruinen.

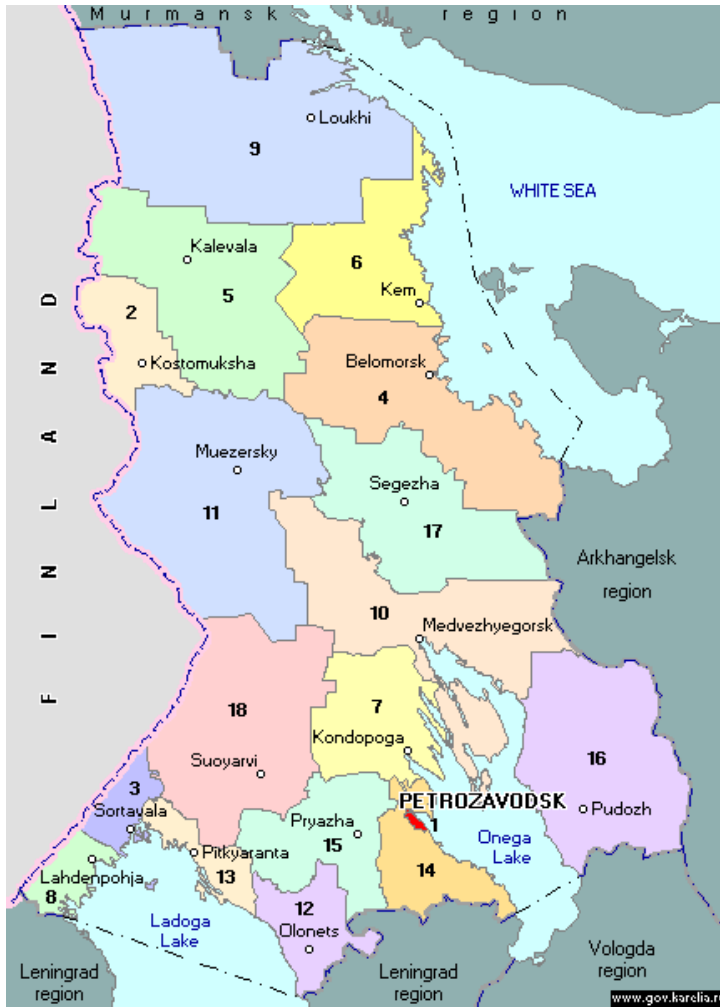
Kombinaatin omistaa Tzerepovetchin metallikombinaatti Severstahl ZAO, joka on alallaan Venäjän suurin. Kostamuksen kaupungin työpaikoista kaksi kolmasosaa nojautuu malmirikastamon toimintaan. Kaupunkiin on koko ajan syntymässä uutta pk-yritystoimintaa, jonka palvelukseen kombinaatilta vapautuu työvoimaa. Kombinaatissa työskentelee runsas neljätuhatta henkeä, yli puolet vähemmän kuin neuvostovallan aikana.

Kostamuksen kombinaatti on pitkään ollut Karjalan tasavallan suurin yksittäinen veronmaksaja. Kombinaatti on vuoden 2013 alusta lähtien siirtänyt veronmaksun Severstahlin pääkonttoriin Vologdaan, mikä on suuri menetys Karjalan tasavallan budjettitaloudelle ja Kostamuksen kaupungille. Koko Karjalan tasavallalle budjettimenetys on kymmenen prosenttia ja Kostamuksen kaupungin budjetista noin puolet.

Karjalan tasavallasta ei ole muodostunut merkittävää länsimaisten yritysten etabloitumisen kohdetta, mitä on odotettu lähinnä mekaanisessa puunjalostuksessa, kokoonpanoteollisuudessa, elektroniikan ja mm. teräs- ja konepajateollisuudessa.

Karjalan tasavallan kehitystä jarruttavat huonot liikenneyhteydet. Pääliikenneyhteyksiä kansainvälisille rajanylityspaikoille on viime vuosina parannettu. Lentoliikenneyhteyksiä ei ole saatu toimiviksi Helsingin ja Petroskoin välille eikä myöskään Kostamuksen, Petroskoin ja Pietarin välille.

Osana Venäjän federaation paikallishallintouudistusta Karjalan tasavallassa toteutettiin kuntauudistus ja kaupunkien ja -piirien uudelleen organisointi. Itsehallintouudistuksen myötä kunnat pilkottiin pieniksi alueyksiköiksi, joihin vaaleilla valittiin hallintoelimet. Ongelmaksi muodostui rahoitus, eikä niistä ole saatu toimivia paikallisen demokratian yksiköitä. Kuvernöörin oikeuksia aluetasolla on kavennettu ja ne toimivat presidentin nimitysvallan alaisina.

Karjalan tasavalta. Lähde: Karjalan tasavallan hallituksen sivut (www.gov.karelia.ru)

Euregio Karelialan infraverkosto. Lähde: Euregio Karelia

4. Kainuun asema Venäjä-yhteistyössä

4.1. Kainuu avautuu itään

Kainuu on rajamaakunta, jolla on yhteistä rajaa Venäjän kanssa 262 km. Kainuun kohdalla raja on pysynyt samana vuodesta 1595 lähtien. Raja on Euroopan vanhimpia ulkorajoja. Kostamuksen rakentaminen 1970 - 80-luvuilla loi edellytykset Kainuun aseman muutokselle syrjäisestä umpiperästä kansainvälisen yhteistoiminnan maakunnaksi.

Kostamus-urakka oli merkittävä Kainuun maakunnan kansainvälistymiskoulu. Rakennusvaihe työllisti puolitoista tuhatta kainuulaista lähes kymmenen vuoden ajan. Hankkeen tulovaikutus Kainuuseen oli noin 300 miljoonaa euroa. Kainuun väkiluku kasvoi ja työttömyys aleni. Kainuun rakennusala, mm. betoniteollisuus vahvistui Kostamuksen vaikutuksesta. Kainuun asuntorakentaminen oli vilkasta ja se ulottui kuntataajamista rajapitäjien haja-asutusalueille. Otanmäkeen perustettiin rautateiden erikoisvaunuja valmistava tehdas.

Kostamukseen valmistui vuonna 1983 asukasluvultaan Kajaanin kokoinen (30 000 asukasta) "suomalainen" kaupunki ja Euroopan nykyaikaisin rautamalmirikastamo. Kostamukseen muutti lähes 100 kansallisuutta. Kaupungin väestön keski-ikä on edelleen alhainen ja väestörakenne terve.

4.2. Älykäs raja - Vartius-Lyttä

Vartius-Lyttä rajanylityspaikkaa kehitetään älykkäänä rajana. Tämän mahdollistaa vuonna 2007 avattu valokopaliyhteys Vartiuksesta Kostamukseen ja muualle Venäjälle. Tietotekniikkaa ja Suomi-Venäjä kaapeliyhteyttä hyödyntämällä kehitetään innovatiivisia ratkaisuja rajayhteistyön tehostamiseen sekä kehitetään raja-alueesta merkittävä yritys-toiminnan ja kaupankäynnin alue.

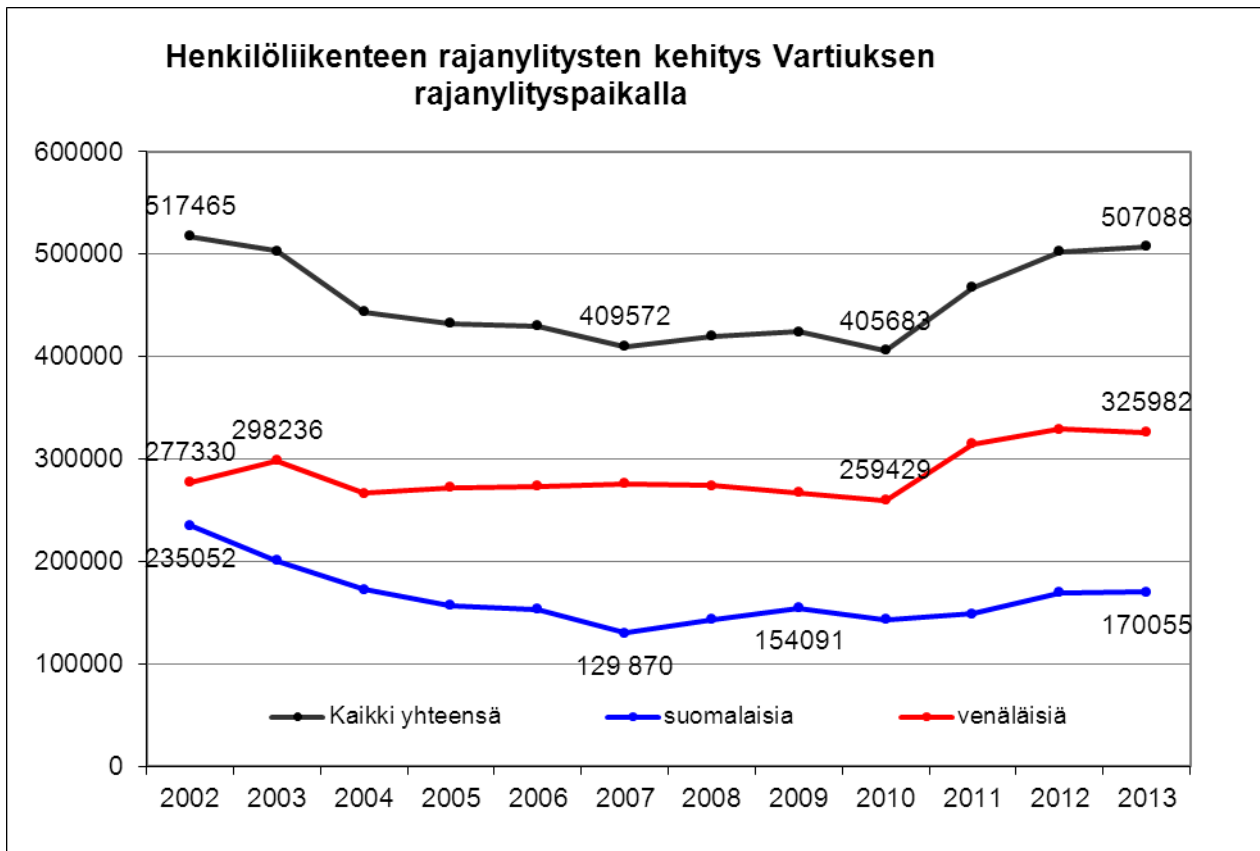
Valokaapeli on toinen yhteys Suomen ja Venäjän välillä. Toimivat tietoliikenneyhteydet Vartiuksen kautta Venäjälle mahdollistavat kansainvälisten yritysten investointien kasvun, liikenteen monipuolistamisen, matkailun, koulutusyhteistyön ja sosiaali- ja terveystalvelujen, kuten telelääketieteen palvelujen tuottamisen sekä viranomaisyhteistyön kehittämisen rajan yli.

Suomen ja Kainuun hyvää strategista sijaintia tulee hyödyntää ja vaikuttaa siihen, että internetliikenteen Suomen neljäs välityspiste saadaan Kajaaniin, jolloin pohjois-eteläsuuntaiset yhteydet kulkevat Suomessa sekä läntistä että itäistä reittiä. Kainuusta (Renforsin Ranta) yhteydet ovat hyvät kolmeen ilmansuuntaan ja pohjoisen merialueen kautta rakennetaan tulevaisuudessa kaapeliyhteys Aasiaan. Vartiuksen valokaapeli voisi toimia väylänä myös kansainvälisten sähköisten yhteyksien kehittämisessä Koillisväylälle ja sitä kautta Kaukoidän ja Euroopan välille.

Kansainvälinen rajanylityspaikka Vartius-Lyttä avattiin Kuhmossa vuonna 1992. Myöhemmin Suomussalmella avattiin luvanvarainen rajanylityspaikka, Karttimo-Voinitsa. Vartiuksen liikenne kasvoi nopeasti ja on tätä nykyä vakiintunut vuositasolla noin puoleen miljoonaan rajanylittäjään. Näistä kaksi kolmannesta on venäläisiä, pääasiassa Kostamuksen asukkaita. Liikenteen kasvua edistävät paranevat maantie- ja rautatieyhteydet Vartiuksesta Murmanskin valtavyylälle. Vartiuksen tullissa työskentelee pysyvästi noin parikymmentä henkeä ja rajalla noin seitsemänkymmentä henkeä.

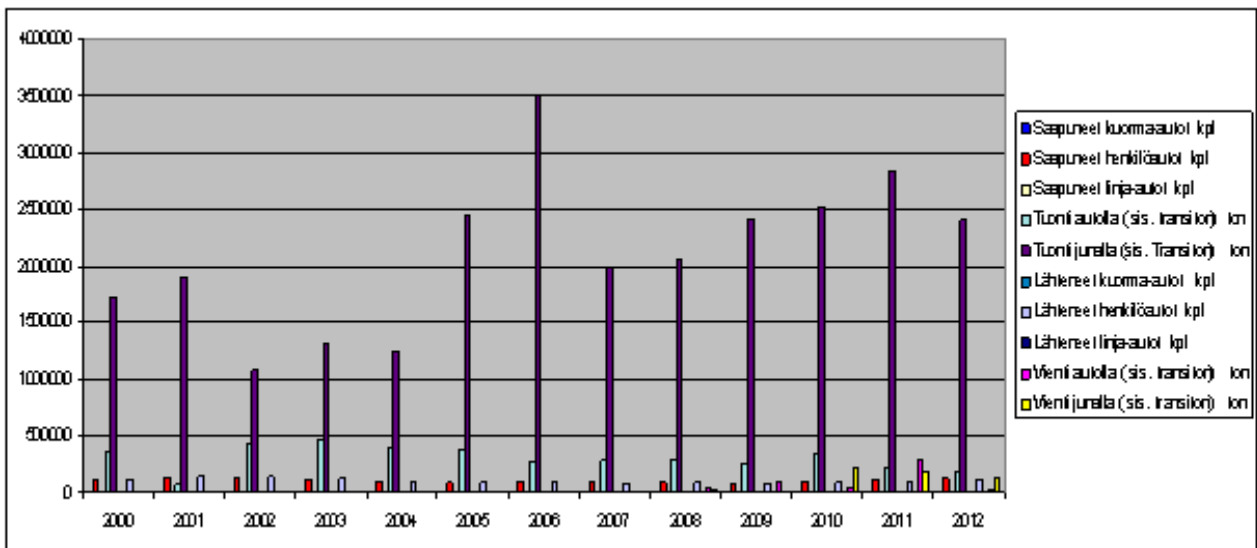
Vartius-Lyttä (maantie), Vartius-Kivijärvi (rautatie), Vartius-Kostamus (valokaapeli).
Lähde: Kainuun liitto

Henkilöliikenteen rajanylitysten kehitys Vartiuksessa 2002 – 2013. Lähde: Kainuun rajavartiosto.

Vartiuksen liikenteen odotetaan kasvavan voimakkaasti, mikäli viisumivapaus toteutuu EU:n ja Venäjän välillä. Odotettavissa on, että sopimukseen päästään lähivuosina ja viisumivapaus voidaan toteuttaa vielä tämän vuosikymmenen loppupuolella. Kasvava liikennemäärä edellyttää liikenteen infrastruktuurin rakentamista Karjalan tasavallassa ja raja- ja tullityövoiman resurssien lisäämistä Vartiuksessa. Myös Vartiuksen suunnittelu- ja kaavoitustarpeet tulevat lisääntymään viisumivapauden toteutuessa.

Vartius on Venäjältä tulevan rautatieliikenteen toiseksi vilkkain transitokuljetusten rajanylityspaikka Vainikkalan jälkeen. Tavarantoonti Venäjältä oli 2013 vajaa kolme miljoonaa tonnia, pääasiassa Kostamuksen rautapellettejä, josta transitoa noin kaksi ja puoli miljoonaa tonnia. Transitokuljetukset menevät Kokkolan Ykspihlajan sataman kautta maailmalle. Vuonna 2012 käynnistyi uudelleen pellettien pienimuotoinen tuonti Rautaruukin Raahen tehtaille.

Tavaraliikenne Vartiuksessa 2000–2012. Lähde: Tornion tulli/ Vartius.

Venäjän WTO-jäsenyys tulee kasvattamaan tavaraliikennemääriä Vartiuksessa. Kainuun intresseissä on rajanylityspaikan statuksen monipuolistaminen siten, että mm. kontti- ja elintarvike- ja rautateiden henkilökuljetukset olisivat mahdollisia. Mahdollinen konttiliikenteen käynnistyminen ja elintarvikekuljetusten avaaminen vilkastuttaisivat rajaliikennettä tulevina vuosina.

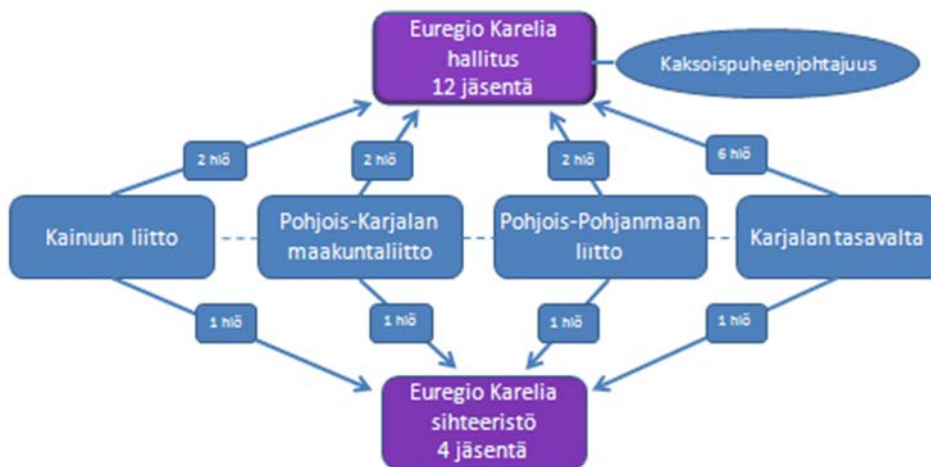
4.3. Euregio Karelia

Vuonna 2000 perustettiin Euregio Karelia, johon ovat sitoutuneet Kainuun, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitot ja Karjalan tasavallan poliittinen johto. Keskeisenä tavoitteena on luoda paremmat edellytykset rajanylittävän yhteistyön toteutukselle EU:n ulkorajoilla.

Euregio Karelia toimii poliittisena foorumina, jossa määritellään tärkeimmät toimintalinjat ja painopisteet Karjalan tasavallan ja Itä-Suomen maakuntien yhteistyössä. Erityisenä tehtävänä on pyrkiä koordinoimaan alueiden väliseen raja-alueyhteistyöhön kohdistuvaa rahoitusta EU:n ohjelmista (ENPI 2007–2013, ENI 2014–2020).

Euregio Karelian alue. Lähde: Euregio Karelia

Euregio Karelian hallinto. Lähde: Euregio Karelia

Toimintaa johtaa yhteinen hallitus, joka kokoontuu tarvittaessa, vähintään yhden kerran vuosittain. Hallituksessa on mukana 6 Karjalan tasavallan hallituksen edustajaa ja 6 edustajaa Kainuun, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliitoista. Hallituksen apuna toimii yhteinen sihteeristö.

Suomen puoleinen puheenjohtajuus vaihtuu rotaatioperiaatteella. Vuonna 2014 Kainuun puheenjohtajuuskaudella Euregio Karelian hallituksessa käsitellään uusi yhteinen strategia "Yhteiset suunnat 2020 -ohjelma", jossa määritellään yhteistyön tärkeimmät tavoitteet ja painopisteet, joihin molemmat osapuolet raja-alueella sitoutuvat. Yhteistyössä korostuvat edunvalvonta, infrastruktuuri ja yhteydet, elinkeinoelämän edistäminen, sosiaalinen hyvinvointi sekä läpileikkaavina teemoina nuoriso, koulutus ja tutkimus sekä ympäristö.

Euregio Karelian rooli poliittisena ja alueen yhteisenä edunvalvontafuoumina tulee kasvaamaan, kun yhteistä ohjelmaa ryhdytään toteuttamaan.

4.4. EU:n raja-alueohjelmat

Karelia ENPI CBC -ohjelma 2007–2013

Karelia ENPI CBC -ohjelma on Pohjois-Karjalan, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan ja Karjalan tasavallan välinen rajanylittävän yhteistyön ohjelma. Se jatkaa aiemmin Interreg II ja III A Karjala -ohjelmissä sekä Euregio Karelia naapuruusohjelmassa toteutettua yhteistyötä. Ohjelman liitännäisalueita ovat Pohjois-Savon ja Lapin maakunnat sekä Pietarin kaupunki ja Leningradin, Murmankin ja Arkangelin alueet.

ENPI Karelia - ohjelma -alue 2007- 2013 (ydinalue vihreä, liitännäisalueet vaaleanvihreä ja keltainen)

Uutena elementtinä aikaisempiin raja-alueohjelmiin verrattuna on se, että Venäjän valtio laittaa ohjelmaan omaa kansallista rahaa yhtä paljon kuin Suomen valtio.

Ohjelman päätavoitteena on vahvistaa ohjelma-alueella tapahtuvaa rajanylittävää yhteistyötä strategisesti merkittävillä toimialueilla ja luoda edellytykset yhteistyön käytännön toteuttamiselle.

Ohjelma priorisoitiin teemojen pohjalle. Näin tavoiteltiin aiempaa suurempaa vaikuttavuutta. Ohjelmaan valittiin alueen kannalta keskeisiä teemoja, joiden ympärille hakukierrokset rakennettiin. Näin toivottiin syntyvän useista toisiaan tukevista hankkeista koostuvia laajoja kokonaisuuksia.

EU-komission ja Venäjän välisten neuvottelujen pitkittymisestä johtuen ensimmäinen hakukierros avattiin vasta helmikuussa 2010 teemalla Cross-border solutions for sustainable spatial, economic and environmental development. Toinen hakukierros, Tourism cooperation, oli avoinna keväällä 2011 ja kolmas hakukierros, Forest based cooperation and sustainable energy solutions, syksyllä 2011. Kulttuuriin, hyvinvointiin ja luonnonvarojen kestävään käyttöön keskittyvät hakukierrokset sulkeutuivat elokuussa 2012.

Ohjelmarahoituksen kehys on 46,4 Me, josta Suomen osuus on 11,6 Me, Venäjän 11,6 Me ja EU:n 23,2 Me. Kaikkiaan hankkeita rahoitettiin 62 kpl.

ENPI-ohjelmasta on rahoitettu 9 Kainuussa johdettua hanketta. Hankkeet edistävät kulttuurimatkailun, liikenneyhteyksien, bioenergian, suojelualueiden ja sosiaalitoimen alan yhteistyötä. Hankkeiden yhteissumma on noin 14 miljoonaa euroa. Suurin yksittäinen hanke on Härmänkylän-Vartiuksen (kantatie 89) välisen tien korjaus (n. 5 miljoonaa euroa). Lisäksi kainuulaiset toimijat ovat mukana useissa yhteishankkeissa. Kaikki hankkeet päättyvät 2014 lopussa.

CBC Karelia -ohjelma 2014–2020

Kainuu on mukana uudessa CBC Karelia 2014- 2020 ohjelmassa (Cross border cooperation), joka on jatkoa ENPI-ohjelmalle.

Yhteistyötä syvennetään nykyistä pitemmälle menevään kumppanuuteen ja aitoon raja-alueen yli toimivaan, tuloksia tuottavaan ja välitöntä hyötyä synnyttävään vuorovaikutukseen yhteiskunnan keskeisillä osa-alueilla, kuten yritystoiminnassa, koulutuksessa, kulttuurissa ja muilla yhteiskunnan hyvinvointia edistäväillä alueilla.

Rajan ylittävä yhteistyö nähdään aluekehitystä täydentävänä instrumenttina. Kullakin alueella, rajan molemmin puolin, on omat aluekehityksen strategiansa. ENI-ohjelma poikkeaa näistä kehitysohjelmista ja strategioista siten, että sen pääpaino on yhteisissä rajan ylittävissä tavoitteissa ja toimenpiteissä, joista hyöty kohdentuu rajan molemmille puolille.

Jotta rajan ylittävästä yhteistyöstä CBC-ohjelman avulla saataisiin suurin mahdollinen lisäarvo ja konkreettinen hyöty, ohjelman toteutuksessa on tehtävä strategisia valintoja ja annettava strategista ohjausta.

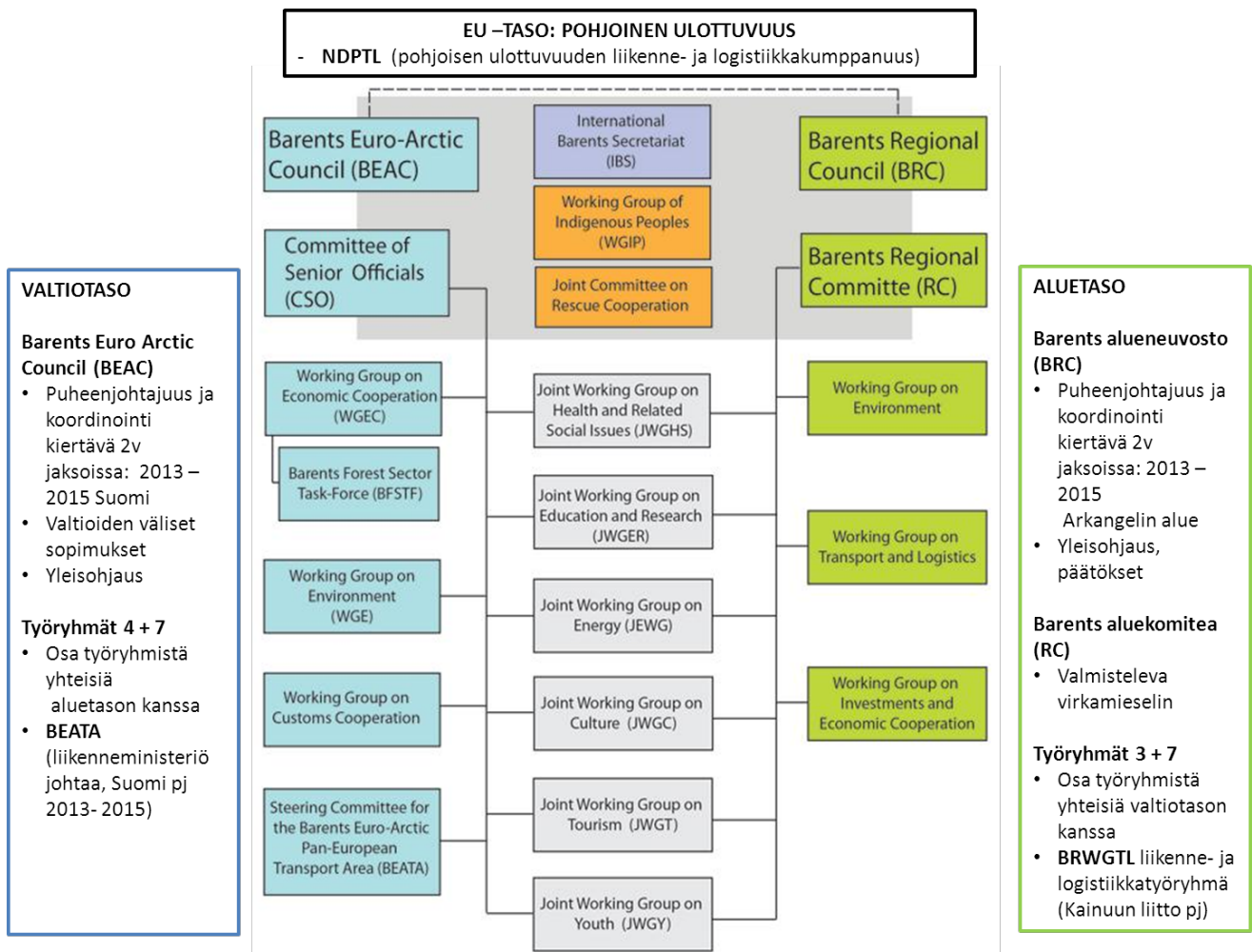
Hankkeiden valmistelu ja päätöksenteko tapahtuu yhteistyöelimissä (valinta- ja seuranta-komiteoissa), joissa ovat mukana Suomen puolella ohjelma-alueella toimivat rahoitusvi-

ranomaiset, maakuntaliitot ja työ- ja elinkeinokeskukset (ELY) sekä keskushallinnosta työ- ja elinkeinoministeriö ja ulkoasiainministeriö. Venäjän puolella päätöksenteossa ovat mukana ohjelma-alueen hallinto sekä keskushallinnosta alue- ja kehitysministeriö ja ulkosuhteiden ministeriö. Päätökset hankkeista tehdään konsensusperiaatteella.

CBC Karelia -ohjelman valmistelu on käynnistetty vuonna 2013 ja se jatkuu vuonna 2014, jolloin myös vahvistetaan ohjelma-alue ja rahoitusresurssit. EU:n rahoitusresurssit ulko- ja ohjelmissa 2014–2020 tulevat mahdollisesti lisääntymään. Tällöin kansallisen rahoituksen lisäresurssi Suomessa ja Venäjällä vastaavassa suhteessa tulee turvata. Tavoitteena on, että uusi ohjelma käynnistyy vuonna 2015.

4.5. Barents-yhteistyö

Barents -yhteistyö on osa Euroopan Unionin Pohjoiseen Ulottuvuuteen liittyvää yhteistyötä. Sitä toteutetaan valtioiden tasolla Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän Federaation kesken. Yhteistyötä harjoitetaan myös aluetasolla mukana olevien maiden aluehallintoviranomaisten kesken.

Barents -yhteistyön malli. Lähde: BEAC ja Kainuun liitto.

Kainuu on mukana Barentsin euroarktisessa alueyhteistyössä 11 muun alueen kanssa Venäjältä, Ruotsista, Norjasta ja Suomesta. Suomesta yhteistyöhön osallistuvat Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnat. Tavoitteena on tuoda esille Euroopan pohjoisten alueiden toimintaan liittyviä kysymyksiä, menestymismahdollisuuksia ja kehitys- ja politiikka-aloitteita.

Keskustelua käydään erityisesti EU:n ja Venäjän Federaation suuntaan. Vaikka kahdenkeskisten suhteet ovat olleet perinteisesti tärkeitä, monenkeskisten suhteiden merkitys kasvaa EU:n yhdentymiskehityksen ja Venäjän nousun myötä. Vaikuttaminen edellyttää yhä enemmän ns. kriittistä massaa. Barentsin alue- ja valtiotason edunajon merkitys korostuu. Tulevaisuudessa Barents yhteistyö kuuluu merkittävänä osana EU:n pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Kainuun liitto osallistuu Barents-yhteistyöhön alueneuvoston, aluekomitean ja näiden alaisien työryhmien jäsenenä. Keskeisenä tavoitteena on Barentsin alueen saavutettavuuden ja elinvoimaisuuden parantaminen.

Barents-työtä tehdään seuraavilla kumppanuuden osa-alueilla:

- Teollisuus ja talous
- Korkeakoulutus ja tutkimus
- Ympäristö ja kestävä kehitys
- Liikenne ja logistiikka

EU:n lisäksi tärkeimpiä avaintahoja Barents-hankkeiden suunnittelussa ovat pohjoismaiset rahoitusinstituutit: kuten Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD), Pohjoismaiden investointipankin (NIB) ja Pohjoismaisen ympäristörahoitusyhtiön (NEFCO) ja Euroopan investointipankin (EIB).

Barentsin alueellisen liikenne- ja logistiikkatyöryhmässä Kainuulla on vetovastuu. Meneillään on Barents Freeway -hanke, jossa tarkastellaan kaikkia liikennemuotoja ja niiden kehittämistarpeita osana valtioiden välistä liikenneyhteistyötä (Joint Barents Transport Plan ja Joint Barents Transport Strategy -asiakirjojen valmistelu).

Barents Link -kehityskäytävän kautta on tarkoitus nostaa esille Arkangelista Kajaaniin ja Ouluun sekä pohjoisen Ruotsin ja Norjan kaupunkeihin suuntautuvien liikenneyhteyksien ja logistiikkapalvelujen kehittämisen tarpeita. Vartiuksen kansainvälisen rajanylityspaikan merkitys kasvaa Barentsin alueen talouden vilkastumisen myötä.

Yhtenäisten etujen näkökulmasta Kainuun on tärkeä järjestää Kainuun rooli Barents-yhteistyössä siten, että Kainuun kaikki toimijat ovat kiinteä osa Barentsin alueen toimintaa ja tulevia prosesseja. Barentsin alueneuvoston puheenjohtajuus on Kainuussa vuosina 2016–2017, mihin Kainuussa varaudutaan.

Barents-yhteistyöalue. Lähde: BEAC.

4.6. Kahdenvälinen rajat ylittävä yhteistyö

Suomen ja Venäjän valtioiden välille solmittiin lähialueyhteistyösopimus vuonna 1992. Valtio on vuosittain myöntänyt budjettivaroja useiden ministeriöiden toimialoilla toteutettaviin lähialueyhteistyöhankkeisiin, joita koordinoi ulkoasianministeriö. Yhteistyösopimuksen mukaisia alueellisia toimijoita ovat mm. kunnat ja maakunnalliset liitot.

Huhtikuussa 2012 lähialueyhteistyö korvattiin työ- ja elinkeinoministeriön ja Venäjän aluekehitysministeriön allekirjoittamalla keskinäisellä sopimuksella rajat ylittävän yhteistyön edistämiseksi. Sopimuksen tavoitteena on edistää yhteistyötä seuraavilla toimialoilla: aluekehitysstrategioiden kehittäminen ja toimeenpano, aluepolitiikan suunnittelu ja toimeenpano, investointien lisääminen, innovaatioympäristön kehittäminen, yhteisten rajaongelmien ratkaisu, rajaviranomaisten välisen yhteistyön kehittäminen, elinkeinoelämän yhteyksien edistäminen ja raja-alueiden ihmisten yhteyksien parantaminen.

4.7. Kolmikantayhteistyö Arkangel-Kainuu-Pohjois-Pohjanmaa

Kainuun maakunta on solminut kolmikantayhteistyösopimuksen Arkangelin aluehallinnon ja Pohjois-Pohjanmaan liiton kanssa vuonna 2010. Sopimusta on uudistettu syyskuussa 2012.

Sopimuksen perusteella yhteistyötä kehitetään mm. liikenteen, matkailun, yritys yhteistyön, maa- ja metsätalouden, energian, luonnonvarojen sekä koulutuksen, hyvinvointipalvelujen ja paikallishallinnon aloilla. Sopimuksen täytäntöönpanoa on hidastanut hallinnollisten muutosten aiheuttama epäjatkuvuus Venäjän puolella.

4.8. Ystävyyskuntatoiminta

Ystävyyskuntatoiminnalla Suomen ja Karjalan tasavallan välillä on pitkät perinteet. Ensimmäisenä oli liikkeellä Kuhmon kaupunki, joka solmi ystävyyskaupunkisopimuksen Kostamuksen kanssa vuonna 1986. Kaikilla Kainuun kunnilla on ystävyyskunta ja -piiri Karjalan tasavallassa. Kainuu on aktiivisuudessaan ollut valtakunnan kärkeä.

Ystävyyskuntatoimintaa kehittämällä luodaan laajenevia mahdollisuuksia kansalaisjärjestötoiminnan kehittymiselle ja edellytyksiä yhteistyön lisäämiseksi koulutus- ja kulttuuriyhteistyössä ja pienimuotoisessa yritystoiminnassa. Toiminnan painopiste on ollut tähän päivään saakka perinteisissä kulttuuri-, urheilu- ja nuoriso- ja koululaisvaihdossa, mutta niiden rinnalle on tullut myös asiantuntijavaihto, elinkeinoelämän yhteistyö sekä monipuolinen kansalaisryhmien yhteistyö. Myös sosiaalinen avustustyö on ollut vahvasti toiminnassa mukana. Ystävyyskuntatoiminta saa kantavuutta EU-ohjelmien kautta, joissa kannustetaan alhaalta ylöspäin syntyvien ruohonjuuritason toimintojen kehittämistä kansainvälisten yhteistyöverkoston avulla.

Taulukko 5. Kainuun ystävyyskunnat Venäjällä

Hyrnsalmi	Aunus, Karjalan tasavalta (1989) Odintsovo, Moskovan alue (1989)
Kajaani	Donin Rostov, Venäjä (1956)
Kuhmo	Kostamus, Karjalan tasavalta (1986)
Paltamo	Pitkäranta, Karjalan tasavalta (1989)
Puolanka	Aunus, Karjalan tasavalta (1989)
Ristijärvi	Aunus, Karjalan tasavalta (1989)
Sotkamo	Karhumäki, Karjalan tasavalta (1989)
Suomussalmi	Kalevalan piiri, Karjalan tasavalta (1989)
Vaala	Pitkäranta, Karjalan tasavalta (1989)

5. Kainuun Venäjä-strategian toimintaympäristön SWOT-analyysi

SWOT-analyysiä käytetään yleisesti strategiatyössä esimerkiksi alueeseen, organisaatioon tai yritykseen liittyvien sisäisten tai ulkoisten vahvuuksien, mahdollisuuksien, heikkouksien sekä uhkien tunnistamiseen. Kainuun Venäjä-ryhmä on laatinut oheisen Venäjä-strategian toimintaympäristöä pelkistetysti kuvaavan SWOT analyysin.

<p>Vahvuudet</p> <p>Kainuun geopoliittinen sijainti vaurastuvan Venäjän rajalla Venäjän WTO -jäsenyys lisää yhteistyömahdollisuuksia Vartius-Lyttä kansainvälinen rautatie- ja maantien rajanylityspaikka; suorat liikenneyhteydet Barentsin alueelle Hyvät naapurisuhteet ja toimivat yhteydet viranomaisten kesken Kaupan kasvu ja myönteinen kokemus alihankintayhteistyöstä Kainuulaisen rakentamisen korkea laatu Kostamuksen kasvu ja kehitys Runsaat luonnonvarat Kainuun korkeatasoinen matkailu- ja kulttuuritarjonta Yhteinen kalevalainen etnokulttuuriperinne EU:n vanhimmalla ulkorajalla</p>	<p>Mahdollisuudet</p> <p>Viisumivapaus kasvattaa matkustajamääriä moninkertaisesti nykyisestäään Luoteis-Venäjän talouden kasvu ja kansainväliset investoinnit alueelle korostavat Vartiuksen merkitystä kuljetusväylänä WTO lisää rajakaupan mahdollisuuksia ja tavaroiden vapaampaa liikkumista Palveluinfrastruktuuri ja liikenneyhteydet paranevat Luoteis-Venäjällä Puurakentaminen ja biotalous avaavat uusia yhteistyömahdollisuuksia Ekologisen luonto-, kulttuuri- ja ostosmatkailun suosio kasvussa Venäläiset yritykset etabloituvat Suomeen, myös Kainuuseen EU:n raja-alueohjelmat (ENI) jatkuvat Barents-yhteistyö, Euregio Karelia ja EU-yhteistyö tiivistyvät Kainuussa pitkälle koulutettuja venäläisiä maahanmuuttajia Peruskouluissa panostetaan venäjän kielen ja kulttuurin osaamiseen</p>
<p>Heikkoudet</p> <p>Vartius-Lyttä-Kivijärvi -rajanylityspaikan riittämättömän infrastruktuuri liikenteen lisääntyessä viisumivapauden myötä Kainuun pienet resurssit, vähän Venäjälle suuntautuvia yrityksiä, kasvuyritysten puute Pk-yritysten Venäjä-palvelujen puute Liiketaloudellista Venäjä-kaupan osaamista ei ole kehitetty Kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen markkinointi puutteellista Maakunnan toimijat eivät ymmärrä rajan avaamia etuja ja mahdollisuuksiin Väestökato, erityisesti nuorison poismuutto Venäjän kielen ja kulttuurin osaamisen puute Menneisyyteen perustuvat kielteiset mielikuvat Venäjästä Kainuun Venäjä-strategian 2005–2012 toimeenpano puutteellista</p>	<p>Uhat</p> <p>Valtioiden välinen yhteistyö ja päätökset keskittyvät Helsinki-Moskova – akselille WTO-jäsenyyden vaikutukset etenevät hitaasti Valtakunnallinen päätöksenteko ei tue alueellista yhteistyötä Suomen Venäjä-yhteistyö vain EU -politiikkaa, eikä Suomen erityisasemaa hyödynnetä, EU-rahoitusta leikataan Osaajien ja nuorten poismuutto jatkuu Raaka-aineiden tuonti vaikeutuu Kainuun Venäjä-strategiasta huolimatta maakunnan passiivinen asenne jatkuu</p>

4.9. Vahvuudet

Vahvuutena on Kainuun sijainti taloudellisesti kehittyvän Venäjän rajalla. Kajaanista Venäjälle pääsee autolla parissa tunnissa. Kansainvälisen rajanylityspaikan (Vartius-Lyttä) kautta johtavat rautatie- ja maantie- sekä tietoliikenneyhteydet Luoteis-Venäjälle. Rajan välittömässä läheisyydessä sijaitsee Karjalan tasavallan nopeimmin kehittyvä, Kajaanin kokoinen kaupunki, Kostamus.

Monivuotinen yhteistyö ja kanssakäyminen ovat luoneet hyvät naapurisuhteet ja toimivat yhteyden viranomaisten kesken rajan molemmilla puolin.

Venäjän kauppa on koko ajan kasvussa. Yritysten kokemukset alihankintayhteistyöstä ovat myönteisiä. Venäjän WTO -jäsenyys lisää kaupankäynnin ja yhteistyön mahdollisuuksia myös raja-alueelle.

Kainuulaisen rakentamisen korkea laatu tunnetaan itäyhteistyössä. Kainuun matkailu- ja kulttuuritarjonta on korkeatasoista. Maakunnan ainutlaatuinen kulttuurihistoria kalevalaisena perinteenä Euroopan vanhimmalla rajalla luo Kainuulle kilpailuedun muihin alueisiin verrattuna.

Kainuun maaperä on rikas luonnostaan, mistä esimerkkeinä ovat lukuisat kaivohankkeet maakunnassa. Myös Karjalan tasavalta tunnetaan rikkaista ja monipuolisista luonnonvaroistaan, tunnetuin Kainuuta lähimpänä sijaitseva Kostamuksen rautamalmiesiintymä. Kainuuta ja Karjalan tasavaltaa yhdistävät myös runsaat metsäresurssit.

Kainuulainen matkailutarjonta on monipuolista ja korkeatasoista, minkä myös venäläiset turistit ovat huomioineet. Kaksi kolmesta ulkomaisista yöpyjistä Kainuussa on venäläisiä.

Kainuussa on myös korkeatasoinen kulttuuritarjonta Kuhmon kamarimusiikin, teatteri- ja tanssitaiteen sekä kalevalaisen kulttuuriperinteen ympärille syntyneen monipuolisen ammatillisen ja harrastustoiminnan tuloksena. Kuhmon Juminkeko on vuosikaudet tehnyt aktiivisesti tunnetuksi raja-alueyhteistyön mahdollisuuksia kalevalaiseen kulttuurihistoriaan nojautuen.

4.10. Heikkoudet

Vartius-Lyttä (-Kivijärvi) -rajanylityspaikan riittämätön infrastruktuuri liikenteen kasvutarpeisiin muodostuu heikkoudeksi, jonka korjaamiseen tulee kiinnittää erityinen huomio. Tosi asia on, että Kainuulla ovat pienet yritysresurssit, vähän Venäjälle suuntautuvia yrityksiä ja kasvuyritysten pieni määrä. Pk-yritysten Venäjä-palvelut eivät ole Kainuussa riittävät. Myöskään liiketaloudellista Venäjä-kaupan osaamiseen ei ole panostettu riittävästi, myös kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen markkinointi on puutteellista.

Valitettavasti maakunnan keskeisetkään toimijat eivät aina ymmärrä rajan avaamia etuja ja mahdollisuuksia. Tämän johdosta yrittäjiltä puuttuu riittävä tuki ja rohkeus lähteä idän markkinoille. Kainuun ongelmana on väestökato, erityisesti nuorison poismuutto, mikä omalta osaltaan vähentää yhteistyön resursseja.

Kainuu kärsii koko Suomea vaivaavasta Venäjän kielen ja kulttuurin osaamisen puutteesta. Kun tähän lisätään menneisyyteen perustuvat kielteiset mielikuvat Venäjästä, uusien toimijoiden saaminen mukaan on vaikeaa.

Kainuun Venäjä-strategian 2005 - 2012 toimeenpano on jäänyt puutteelliseksi, maakunta, kunnat ja yritykset eivät ole ottaneet siinä esitettyjä ehdotuksia mukaan oman toiminnan suuntaviitoiksi.

4.11. Mahdollisuudet

Ilmaston lämpeneminen, Koillisväylän avautuminen tavaraliikenteelle ja Luoteis-Venäjän talouden kasvu, sekä kansainväliset investoinnit alueelle korostavat Vartiuksen mahdollisuuksia kuljetusväylänä Euroopan ja Venäjän välillä. Vuonna 2012 Venäjän liittyttyä WTO:n jäseneksi rajakaupan edellytykset lisääntyvät ja tavaroiden ja ihmisten vapaampi liikkuminen paranee. Viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä toteutuu kuluvan vuosikymmen aikana, mikä tarkoittaa matkustajamäärän moninkertaistumista Kainuussa.

Luoteis-Venäjä on määritelty Venäjän yhdeksi investointien painopistealueeksi. Etenkin palveluinfrastruktuuri ja liikenneyhteydet alueella paranevat. Investoinnit puurakentamiseen ja biotalouteen tulevat lisääntymään, mikä avaa myös kainuulaisille alan yrityksille mahdollisuuksia. Ekologinen luonto-, kulttuuri- ja ostomatkailu tulee lisääntymään rajan molemmilla puolin.

Venäläisten kiinnostus investoida Kainuuseen on kasvussa. Kainuuseen on muuttanut hyvin koulutettuja venäläisiä, joiden rekrytointi yhteistyöhön lisää Kainuun kilpailukykyä ja houkuttelevuutta. Kun koulutuksen kaikilla tasoilla panostetaan venäjän kielen ja kulttuurin edistämiseen, Kainuun mahdollisuudet paranevat.

Kainuu on mukana monissa raja-alueyhteistyön organisaatioissa, mm. Barents-yhteistyössä ja Euregio Kareliassa. EU:n ENI -ohjelma antaa taloudellisia resursseja konkreettisten raja-alueyhteistyöhankkeiden toteuttamiseen.

4.12. Uhat

Alueellinen raja-alueyhteistyö on riippuvainen myös valtioiden välisestä yhteistyön tilasta. Uhkana on, että Venäjällä ja myös Suomessa itäyhteistyö on keskittymässä valtioiden väliseksi toiminnaksi ja alueiden välinen yhteistyö hiipuu vaikutuksiltaan marginaaliseksi yhteydenpidoksi. Uhkana on, että valtakunnallinen päätöksenteko ei tue alueellista yhteistyötä. WTO -jäsenyyden siirtymäajat saattavat vesittää sopimuksen täytäntöönpanoa. Suomen geopoliittinen asema Venäjän naapurina ei näy EU-politiikassa ja kahdenvälisten suhteiden mahdollisuudet häipyvät EU:n ja Venäjän välisten sopimusten hämärään.

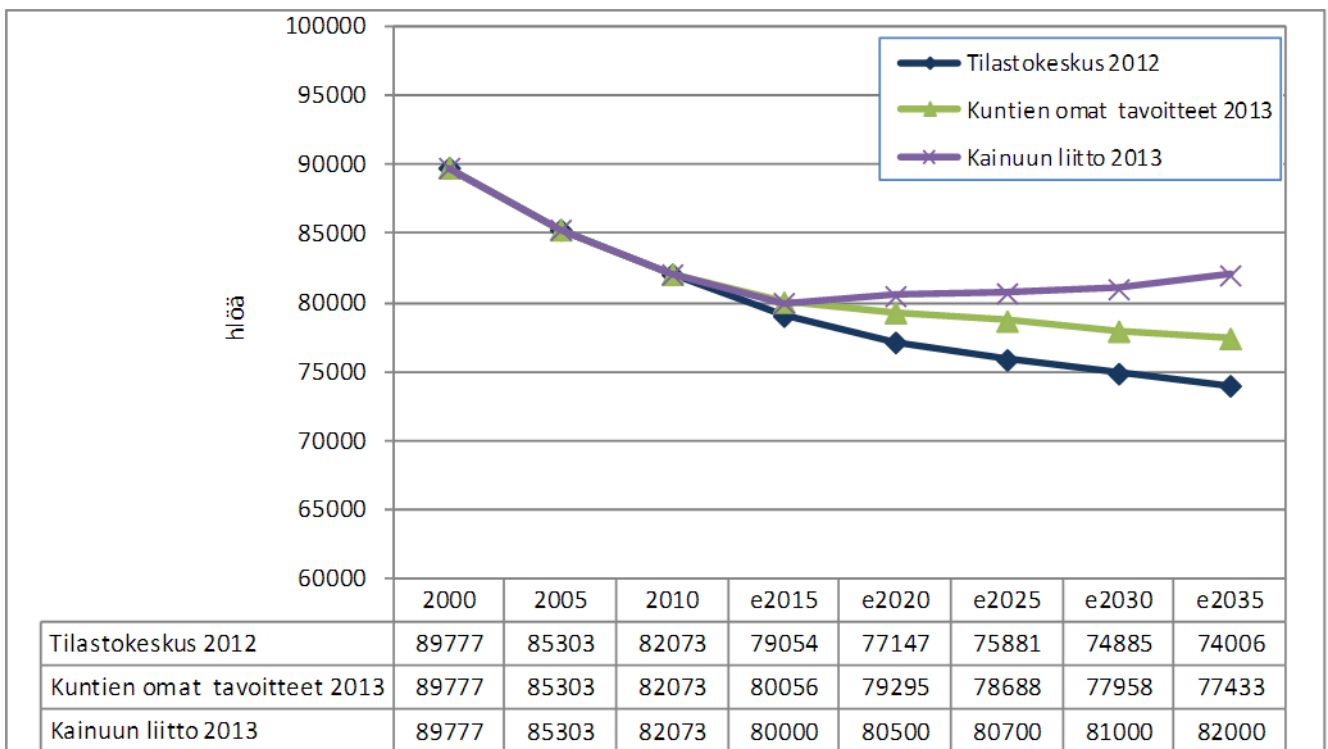
Kainuun väestön väheneminen, nuorison ja osaavan väestön poismuutto tulevat jatku-
maan, mikä aiheuttaa erityisen paineen Venäjä-osaajien rekrytointiin.

Kainuun maakunnan julkinen hallinto ei ole aktiivisesti ollut tukemassa Venäjä-yhteistyötä. Tälle kehitykselle tulee uuden Venäjä-ohjelman avulla saada selkeä käänne.

5. Toimintaympäristön muutokset Kainuussa

5.1. Kainuun kehityksen trendit

Maakuntien välisessä väestö-, elinkeino- ja palvelujen vertailussa on Kainuu viime vuosien aikana mennyt negatiiviseen suuntaan. Maakunnan miinusmerkkinen kehitys näyttää talouden kansainvälistymisen myötä kiihtyvän. Maakunnan asukasluku laskee, ikärakenne vanhenee, yritystoiminta supistuu, työpaikat vähenevät ja kuntien talous heikkenee. Tilastokeskuksen trendiennusteen mukaan maakunnan väkiluku on vuonna 2040 enää 73 159 henkeä (TK 9.2012). Kainuun kuntien ja Kainuun liiton tavoitteet ovat positiivisemmat, mutta perussuuntana on väestön – erityisesti nuorten ja koulutetun – tasainen lasku.

Tilastokeskuksen (2012) väestöennuste, Kainuun kuntien väestötavoitteiden summa sekä Kainuun liiton alustava väestötavoite (Kainuun liitto 2013)

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan Kainuussa on Suomen pienin yritystiheys ja myös vientiyriyten osuus alueen kaikista yrityksistä on maan pienin. Kainuun nykyistäkin yritys pohjaa uhkaa yrittäjien vanheneminen ja eläköityminen. Samaan aikaan myös osaavan työvoiman saatavuus vaikeutuu.

Kainuun elinkeinopolitiikan eteen tulee tehdä radikaaleja uudistuksia ja kokeiluja, kun kehityksen suuntaa halutaan muuttaa kasvu-uralle.

Kainuun elinkeinopolitiikan tavoitteena elinkeino- ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden mukaan tulee Kainuun bruttokansantuote henkilöä kohden saada kasvamaan muuta maata nopeammin, jolloin se lähenisi muun Suomen tasoa. Kasvuhaluinen ja kansainvälistyvä yritystoiminta nähdään elinkeinopolitiittisten toimenpiteiden ensisijaiseksi prioriteetiksi. Uusia yrityksiä tulee Kainuuseen saada perustetuksi ja houkuteluksi entistä nopeampaan

tahtiin. Tärkeässä osassa tulee olemaan osaamisen ja verkostoistumisen parantaminen yrityksissä samoin kuin ammatillisessa koulutuksessa sekä uusien kansainvälisten markkinoiden hakeminen mm. Venäjän kasvavilla aloilla ja kehittyvillä markkinoilla.

Kainuun elinkeinojen kehittämisessä raja-alueyhteistyö Venäjän kanssa on heikosti hyödynnetty resurssi. Tämä asiain tila tulee korjata ja maakunnan tulee aktiivisesti pyrkiä hyödyntämään Venäjän taloudellisen kasvun synnyttämiä mahdollisuuksia. Kainuusta tulee kehittää kansainvälisesti tunnettu ja houkutteleva sijoittumispaikka kansainväliselle alihankintateollisuudelle ja linkki Venäjälle.

Kainuun toimintaympäristöä muuttaa käynnissä oleva yhteiskunnallinen rakennemuutos itärajan molemmilla puolin. Kainuun kansainvälistymistä tulee leimaamaan venäläisten asiakkaiden kasvu maakunnan ostokeskuksissa, palveluissa ja vapaa-ajan vietossa. Myös yritys yhteistyö venäläisten kanssa tulee lisääntymään.

Kainuun Venäjä-yhteistyötä tulee oleellisesti muuttamaan tämän vuosikymmenen aikana mahdollisesti voimaan tuleva viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä. Kainuun maakunnan etujen mukaista on, että viisumivapaus toteutuu tämän strategian toteuttamisen aikana. Arvioiden mukaan matkailijamäärät kasvavat merkittävästi. Ostosmatkailu ja ihmisten välinen vuorovaikutus lisääntyvät. Venäjän WTO -jäsenyys avaa myös kainuulaiselle yritys-toiminnalle nykyistä suurempia mahdollisuuksia yhteistyöhön ja kaupalliseen toimintaan itärajan yli. Tämä on myös Kainuulle suuri mahdollisuus. Kainuussa tulee varautua mm. rajaliikenteen kasvuun, julkisten ja yksityisen palvelujen kehittämiseen, sekä liiketoiminta-osaamisen parantamiseen. Venäjän kielen ja kulttuurin tuntemusta tulee myös lisätä huomattavasti.

Venäjän kasvava merkitys Suomen talouskehityksessä korostaa Itä- ja Pohjois-Suomen maantieteellistä asemaa valtakunnan rajan lähellä ja hyvien liikenneyhteyksien varrella. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat lisäävät keskinäistä yhteistyötään Venäjä-yhteistyössä ja siihen liittyvässä edunvalvonnassa. Myös Arktinen yhteistyö tulee lisääntymään. Barentsin alueneuvoston puheenjohtajuus on Kainuussa vuosina 2016–2017, mihin Kainuussa valmistaudutaan. Puheenjohtajuuden aikana Kainuulla ovat hyvät mahdollisuudet nostaa esille alueen keskeisiä tavoitteita.

Valtiovarainministeriön tavoitteena on varmistaa, että yrityksillä on hyvät edellytykset kansainvälistyä. Tätä tukevia palveluja tehostetaan. Julkista rahoitusta suunnataan ns. markkinapuutteisiin (ml. tietopalvelut, PK -yritykset, kansainvälistymisen alkuvaiheen tuki, poliittinen vaikuttaminen ja maakuvatyö). Yritysten rahoittamat palvelut lisääntyvät. Puutteet rahoitus- ja palvelurakenteissa korvataan paikallisesti.

5.2. Yritys yhteistyö lähialueella

Työ- ja elinkeinoministeriö avustaa yritysten kansainvälistymistä mm. Venäjän markkinoilla. Kansainvälistymistä tehostetaan suuntaamalla palveluja aikaisempaa voimakkaammin ns. markkinapuutteisiin (ml. tietopalvelut, Pk-yritykset, kansainvälistymisen alkuvaiheen tuki, poliittinen vaikuttaminen ja maakuvatyö). Valtion roolia vähennetään asteittain palveluissa, joita tuotetaan yksityisin varoin. Puutteet rahoitus- ja palvelurakenteissa korvataan paikallisin toimin. Myös Kainuussa kannustetaan julkisten yrityspalveluiden ja avustusten avulla kasvua hakevia pieniä ja keskisuuria yrityksiä kansainvälistymään tai vahvistamaan jo alkanutta kansainvälistä toimintaansa Venäjän markkinoilla.

Nykyiset rahoitusinstrumentit koetaan usein riittämättömiksi, ne eivät vastaa yritysten tarpeita tai niitä ei osata hyödyntää riittävässä määrin. EU:n ohjelmakaudella 2014 - 2020 käytävissä olevat resurssit vähenevät edelleen, ja valintoja joudutaan tekemään entistä enemmän esim. maakuntaohjelman painopistealueilla, joita ovat pilvipalvelut/digitalisointi (ml. peliteollisuus), teknologiateollisuus, kaivannaisteollisuus ja matkailu.

Kotimaiset elinkeinopolitiikan toimet eivät yksin riitä tukemaan globaaleissa tuotantoketjuissa syntyvän arvonlisän kertymistä omaan kansantalouteen. Rinnalle tarvitaan vaikuttamista ulkomailla. Toiminnan tuloksia on myös mitattava paremmin.

Suomi pyrkii edelläkävijäksi kansainvälistymistä, ulkomaisia investointeja ja maakuvatyötä koskevan välineistön sovittamisessa muuttuneeseen toimintaympäristöön. Meidän on myös aktiivisesti haettava hyviä asioita ulkomailta Suomeen.

Tukea on kohdistettava aineettomiin tuotannon tekijöihin, joilla on myönteisiä vaikutuksia, kuten osaaminen, T&K, verkottuminen ja maine.

Talouden syvä rakenteellinen muutos vaikuttaa sekä toimintojen sijoittumiseen, erilaisten resurssien, teknologioiden ja luonnonvarojen kysyntään. Meiltä edellytetään parempaa kykyä uusien mahdollisuuksien havainnointiin ja hyödyntämiseen. Tavoitteisiin kuuluu kansainvälisen ennakkoinnin vahvistaminen ja eri organisaatioiden tuottaman ennakkointitiedon vieminen yhtenäiseen, yritysten kannalta käyttökelpoiseen muotoon.

Erityyppisten toimijoiden yhteistyö yksittäisten hankkeiden käynnistämässä ja toteutuksessa on välttämätöntä. Julkiset organisaatiot eivät tarjoa vain palveluja vaan toimivat kumppanina, joka verkottaa toimijat ja antaa taustatukea kiinnostavien, yksityisellä sektorilla syntyneiden aloitteiden toteuttamiseen.

Matkailun kehittämisessä yrityksiä tulee ohjata hyödyntämään entistä paremmin tarjolla olevia julkisia palveluja mm. yhteisvientihankkeet (entiset vientirenkaat) ja messu/ näyttelyosallistumiset. Pääpaino muissa kehittämistoimissa tulee olla yli maakuntarajojen suuntautuvan yhteistyön kehittämisessä.

Globalisoituminen merkitsee yritysten hakeutumista edullisten tuotanto- ja työvoimakustannusten maihin. Lähialueella nämä ehdot toteutuvat. Lähialueesta, kuten Kostamukselta, tuotantoalueena voisi muodostua kainuulaisille Pk-yrityksille luonteva ponnahduslauta Venäjän kasvaville markkinoille. Lähialueelle sijoittuvat yritykset lisäävät hyvinvointia rajan molemmilla puolin.

Kainuulaiset pienyrittäjät yrittivät yhdessä Venäjän markkinoille 1990-luvun lopulla ja perustivat Kainuu Business Center (KBC) Oy:n Pietariin. Kokemus osoitti, että kainuulaiset pienyritykset yksin ovat liian pieniä toimijoita Venäjän suurissa kaupungeissa. Venäjälle on mentävä yhdessä muiden toimijoiden kanssa tarjoamalla kokonaisratkaisuja tai pyrittävä mukaan suurten toimijoiden alihankintaverkostoihin (rakennusprojektit, energia-, yhdyskuntien ja teollisuuden ympäristöhankkeet). Tarvitaan yhteistyötä muiden alueella toimivien yritysten ja niiden toimintaa tukevien organisaatioiden kanssa. Osaamista, kokemusta ja yritysverkostoja on pystyttävä hyödyntämään nykyistä paremmin. Luotettavan yhteistyöverkoston luomisella ja henkilökohtaisilla suhteilla on oleellinen merkitys onnistumisessa. Sopimukset tulee tehdä pääjohtajatasolla.

Venäjän duuma on hyväksynyt puitelakeja IT-teknologiakylistä ja erityistalousalueista. Niiden perusteella miljoonakaupunkeihin (Moskova, Pietari) ollaan rakentamassa yritysten tuotekehittelyä tukevia tiedepuistoja. Petroskoihin on kaavailtu jo vuosia muutaman suomalaisen investoijan avustuksella teollisuuskyläkompleksia, mutta hanke ei ole edennyt aiesopimuksia pitemmälle. Kostamuksessa oli myös käynnissä hanke, jonka tarkoituksena oli perustaa rajateollisuuskylä (PIK).

Ruotsalainen Swedwood on rakentanut sahalaitoksen ja liimalevytehtaan Kostamukseen. Tehdas työllistää noin 500 henkeä. Kostamukseen on investoinut PKC Group Oyj, joka valmistaa autojen johdinsarjoja ja elektroniikkaa. Yritys työllistää noin 1000 henkeä. Lisäksi Kostamuksessa toimii muutama eurooppalainen yritys kaivosteollisuuden alihankkijana, esimerkiksi räjähteiden valmistuksessa.

Suunnitelmat elektroniikkaan liittyvän kokoonpanoteollisuuden, metalliteollisuuden ja puusepänteollisuuden tai paperiteollisuuden alihankinnoista ja esim. koneiden huolto- ja korjaamotoiminnasta eivät ole toteutuneet. Venäjän WTO-jäsenyyden myötä ja siirtymäajat huomioiden yritysyhteistyön ja kansainvälisten investointien odotetaan lähtevän liikkeelle.

Tulli- ja verokäytäntöjen kirjavuus EU:n ja Venäjän rajalla merkitsee sitä, että liiketaloudellisesti tuloksellista toimintaa saadaan Venäjällä tuottamalla Venäjän sisämarkkinoille tuotteita, joilla on kysyntää. Suomalaisilla kulutustavaroilla on Venäjällä kysyntää korkean laadun ansiosta.

Venäjällä ei ole vielä samanlaista liiketoimintaympäristöä kuin Suomessa. Yritysten toimintatavat on mukautettava toimintaympäristön muutokseen ja osattava reagoida ajoissa tilanteiden mukaan. Venäjän-kaupan osaaminen on ratkaisevassa asemassa yrityksen menestymisen kannalta.

Suoraa Venäjän-kauppaa käyvien tuotannollisten yritysten lukumäärä Kainuussa rajoittuu vain muutamaan. Kiinnostus on kuitenkin kasvussa ja entistä useampi yritys katselee rohkeasti lähialueiden mahdollisuuksia alihankinta- ja teollisena tuotantoalueena Venäjän kasvavilla ja kehittyvillä markkinoilla. Tätä tukevia hankkeita on käynnistetty Kainuun Edussa, mm. selvitykset alueen metalli- ja puualan yritysten kanssa alihankinnan ja mahdollisen tuotannon käynnistämisestä lähialueella. Kostamuksessa on käynnissä asuinrakentamisen buumi, johon kainuulaisten yritysten tulisi tarttua. Pienetkin rakennusalan yrittäjät pystyvät tarjoamaan kilpailukykyisiä ja yritysten resursseihin sopivan kokoisia urakoita ja palveluja. Yrityksen talous on kuitenkin oltava kunnossa ennen kuin lähdetään ulkomaille.

Kasvavia vientialoja ovat muun muassa kone- ja laitekauppa, elintarvikkeet, kulutustuotteet, terveysteknologia, lääkkeet, energian säästö, puhdas teknologia, jätehuolto, teollisuuden automaatiot ja palvelut, Venäjältä puuttuvat alihankinta- ja arvonlisäysketjut (esim. NOKIA-renkaat paikkaavat markkinoiden aukkoa), kansainväliset konsultointi- ja kirjanpito- ja mm. koneiden ja laitteiden vuokraus. Myös suomalaisten elintarvikkeiden kysyntä lähialueella kasvaa, koska laatuun luotetaan. Kysyntää on mm. erikoisruokatuotteista (funktionaaliset tuotteet, erityisruokavaliot, urheiluravinteet). Venäjän markkinoilla on kysyntää tuotteista, joita siellä ei vielä ole (esim. kylmien ääriolosuhteiden vaatetus)

5.3. Fennovoiman ydinvoimala Pyhäjoelle 2020-luvulla

Fennovoima ja venäläinen Rosatom allekirjoittivat joulukuussa 2013 yhteistyösopimuksen ydinvoimalan rakentamisesta Raahen Pyhäjoelle. Tavoitteena on töiden aloittaminen jo vuonna 2014 ja voimala käynnistyy vuonna 2024.

Kainuun tulee hyödyntää hankkeessa syntyviä työllisyys- ja yhteistyömahdollisuuksia. Hankkeen rakennusvaiheeseen tulee saada mukaan kainuulaisia rakentajia ja urakoitsijoita. Rakennusaikainen tavara- ja huoltoliikenne tulisi hoitaa Vartiuksen kautta. Koska hankkeessa on mukana runsaasti myös venäläisiä yrityksiä, kainuulaisilla yrityksillä on hyviä mahdollisuuksia luoda kontakteja ja verkostoitua venäläisten yritysten kanssa.

5.4. Yritysten etabloituminen Kainuuseen ja lähialueille

Kainuun maakunnan intressinä on tukea kainuulaisten yritysten alihankinnan ja tuotannollisen yhteistyön käynnistämistä Kostamuksessa ja muualla lähialueella sekä markkinoida kansainvälisiä yrityksiä sijoittautumaan Kainuuseen ja maakunnan kautta lähialueelle.

Kainuuseen onkin jo virrannut venäläistä pääomaa, lähinnä matkailuun. Kainuun maakuntaa tulisi kuitenkin laajemmin markkinoida venäläisille yritysalamalle turvallisena investointikohteena.

Kainuulla olisi mahdollisuus toimia sillanpääasemana myös idästä Eurooppaan. Kainuusta on mahdollista luoda kilpailukykyinen väylä venäläisten yrityksille Eurooppaan. Tätä edistää mm. venäläisen pääoman mukaan tulo maakunnan yritystoimintaan, kuten Kainuun osaamiskeskittyymiin ja mm. Vartiuksen Rajaliikennekeskukseen, johon tulee houkutella muitakin kansainvälisiä yrityksiä.

Kainuuta tulee markkinoida turvallisena toimintaympäristönä ja hyvien liikenneyhteyksien maakuntana, josta käsin kansainväliset alihankintayritykset voivat sijoittautua Kostamukseen ja laajemmin Luoteis-Venäjälle.

Tavoitteisiin pääseminen edellyttää yritysneuvonnan tehostamista, jonka kautta Kainuuseen voidaan saada lisää venäläisiä yrityksiä ja myös kainuulaiset yritykset pystyvät turvallisesti ja kannattavasti etabloitumaan Venäjälle. Suhtautuminen Venäjään on myös usein asenteellista, yleensä perustuen puutteellisiin tietoihin. Jos aito kiinnostus ja sitoutuminen puuttuvat, ei tarjottavilla kansainvälistymispalveluilla saavuteta tulosta. Kainuulaisissa yrityksissä tulee herättää kiinnostusta Venäjä -yhteistyöhön, antaa niille todellinen kuva Venäjän markkinoiden tarpeista ja mahdollisuuksista.

5.5. Viisumivapaus

Mahdollinen viisumivapaus EU:n ja Venäjän välillä merkitsee ratkaisevaa muutosta Kainuun toimintaympäristöön. Se merkitsee rajaviranomaisten arvioiden mukaan liikennemäärien kaksin- jopa kolminkertaistuvan lyhyellä aikavälillä. Tämä tarkoittaa Kainuuseen matkailijoiden määrän ja ostosmatkailun merkittävää kasvua. Vartiuksen rajaliikenne nousee jopa puoleentoista miljoonaan rajanylittäjään. Kainuuseen majoittuvien venäläisten turistien määrä saattaa ylittää neljännesmiljoonaan yöpymisvuorokauteen.

Pohjois-Karjalassa tehdyssä selvityksessä viisumivapaus lisäisi alueella venäläisten rahan käyttöä jopa 4,5 kertaisesti nykykäytäntöön verrattuna. Pohjois-Karjalaan matkaavien venäläisten merkittävin lähtöalue on jatkossakin Karjalan Tasavalta. Näin on myös Kainuussa.

Viisumivapauteen liittyy merkittäviä mahdollisuuksia Kainuun matkailulle. Kajaanin ammattikorkeakoulun vuonna 2013 tekemällä kyselyllä tavoitettiin 439 Kainuussa vierailulla ollutta venäläismatkailijaa. Tulosten mukaan erityisesti lomamatkailijat uskovat viisumivapauden lisäävän merkittävästi matkustamistaan Kainuuseen, peräti 54 prosenttia kyselyyn vastanneista ajatteli näin. Myös ostosmatkailijoista puolet uskoi matkustamisensa lisääntyvän merkittävästi viisumivapauden myötä.

Viisumivapaus tulee lisäämään Kainuussa jo vierailleiden venäläisten matkoja maakuntaan, mutta tuo tänne myös uusia matkailijoita. Viisumivapauden mahdollisuuksien realisoimiseksi on tärkeää vahvistaa Kainuun markkinointia venäläisille sekä varmistaa että yritykset ja viranomaiset kykenevät tarjoamaan laadukkaita ja toimivia palveluja kasvavalle matkailijamäärälle.

Venäläisten määrän kasvun myötä majoitus- ja ravitsemuskapasiteettiin tarvitaan merkittäviä uusia investointeja. Uutta kysyntää syntyy mm. matkailun, kaupan palveluille ja hyvinvointi- ja terveyspalveluille.

Lisääntyvä liikenne kasvattaa myös uusia resurssitarpeita viranomaistoimintaan. Mahdollinen viisumivapaus edellyttää myös raja- ja liikenneturvallisuuden huomioimista kasvavassa liikenteessä. Sama koskee myös yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

6. Toimintaympäristön kehittämistarpeet

6.1. Barents Link osana TEN-T -verkkoa

Vuosituhannen alussa Suomesta tuli voimakkaasti kasvaneen Siperian rahtiliikenteen pääasiallinen sillanpää EU:ssa. Korealaiset, kiinalaiset ja japanilaiset yritykset käyttivät Suomen logistiikkapalveluja Venäjälle suuntautuvassa rahtiliikenteessä. Rautatieliikenteestä tuli entistä houkuttelevampi vaihtoehto meriliikenteen sijasta. Tavara siirtyi Kaukoidästä Suomeen noin kahdessa viikossa, kun merikuljetus vie kaksi kertaa enemmän aikaa. Tämä positiivinen kehitys katkesi muutama vuosi sitten, kun Venäjän rautatiet ylinhinnoittelivat Trans-Siperian radan tariffit kilpailukyvyttömiksi.

Myös Luoteis-Venäjän talouden kasvu luo edellytykset liikenteen kasvulle. Alueen elinkeino- ja tuotantoelämän edellyttämä liikenne nojautuu pääasiallisesti rautateihin. Luoteis-Venäjän kuljetusyhteyksien solmukohta on Pietari.

Rautateiden tavaraliikennevirrat lähialueella. Lähde: AF Infraplan 2009

Pietarin satamakapasiteetti ei riitä huolehtimaan riittävän nopeaa ja turvallista rahtiliikennettä alueelle. Tässä tilanteessa Luoteis-Venäjän teollisuus etsii nopeimpia ja taloudellisesti edullisimpia kuljetusväyliä Eurooppaan ja Amerikkaan. Barents Link tarjoaa kilpailukykyisen reittivaihtoehdon: nopeasti ja turvallisesti liikenne on hoidettavissa Narvikista Perämeren satamien ja Vartiuksen kautta.

Barents Link -liikennekäytävä. Lähde: Kainuun liitto

Barents Link on osa EU:n kattavaa TEN-T -verkkoa ja Barentsin liikennekorridorina, joka palvelee koko Barentsin alueen taloutta. Barents Linkin strategiassa Kainuu nähdään merkittävänä liikenteellisenä risteyspaikkana ja Vartius tärkeänä rajanylityspaikkana Luoteis-Venäjälle. Sinne johtavia liikenneyhteyksiä parannetaan erityisesti teollisuuden, kaupan ja matkailun tarpeisiin.

Barents Linkin strateginen, taloudellinen ja poliittinen merkitys tulee saamaan erityishuomiota osana Luoteis-Venäjän ja EU:n taloudellisen yhteistyön kehitystä. Myös Koillisväylän avautuminen kaupalliselle liikenteelle tulee lisäämään Barents Linkin liikenteellistä merkitystä. Samalta perustalta myös matkailun, päivittäistavarakaupan sekä teollisuus- ja koulutusyhteistyön edistäminen on noussut uudella tavalla Barents-alueyhteistyön painotuksiin. Tästä syystä on tärkeää määritellä ja järjestää Barents-yhteistyön alueellinen koordinaatio ja kytkennät siten, että Kainuun maakunta on kiinteä osa Barentsin alueen kehittämisprosesseja.

Barents Linkiä tulee markkinoida EU:n ja Luoteis-Venäjän välisten yhteyksien kehittämisessä. Tämä edellyttää, että eri liikennemuotojen hintataso on saatava kilpailukykyiseksi, liikenneyhteyksien laatua on parannettava, rauta- ja maantieteyhteyksiin investoitava, kuljetuskapasiteettia lisättävä ja monipuolistettava, kuljetuskalustoa uudistettava, Vartiuksen rajaliikennekeskusta laajennettava ja vastaavasti Venäjän puoleisen Lytän ja Kivijärven asemien logistiikkapalveluita kehitettävä ja mm. tietoliikenneyhteyksiä parannettava.

6.2. TEN-T, ydinverkko

EU:n liikenneministeriöt vahvistivat vuonna 2012 EU:n liikenneverkon, jossa rahoituksen kannalta keskeistä on ydinverkko. Suomessa ydinverkko kulkee Haaparannan-Oulun kautta Etelä-Suomeen ja Kaakkois-Suomen rajalle. Kainuun maakunnan ja Pohjois-Suomen neuvottelukunnan ehdottama Oulu-Vartius-yhteys ei saanut riittävää tukea.

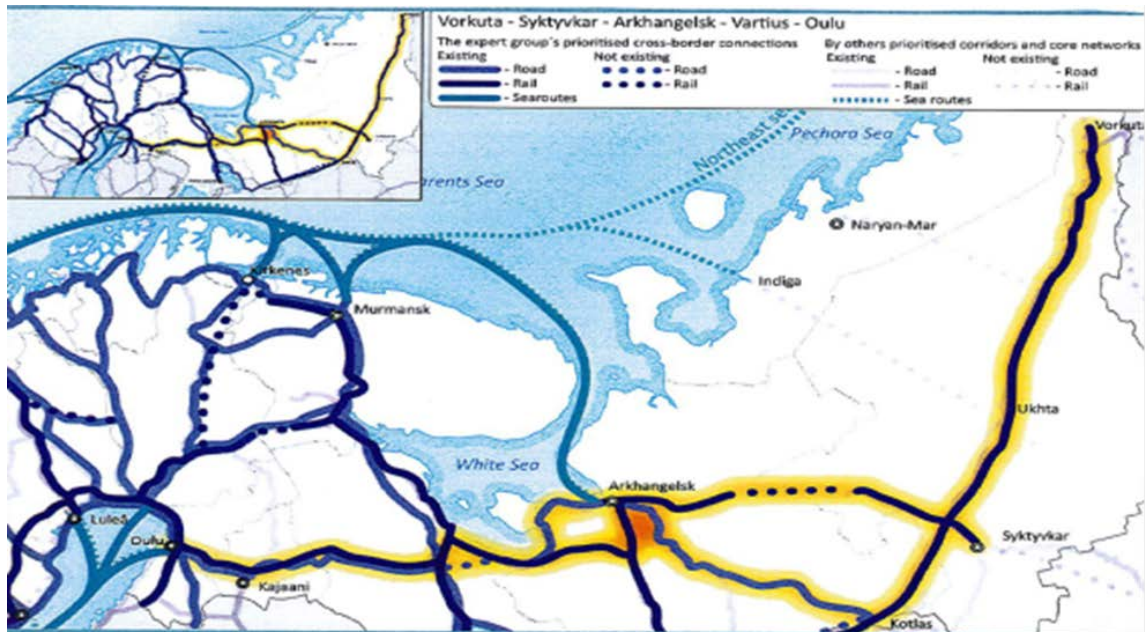

TEN-T, ydinverkko 2012 ja ehdotus Oulu-Vartius

Luoteis-Venäjän taloudellinen kehitys ja mm. Koillisväylän lisääntyvä liikenne tulevat vahvistamaan perusteluja Oulu-Vartius- yhteyden liittämistä mukaan EU:n TEN-T:n ydinverkkoon. EU:n rahoitus liikennehankkeissa kohdistuu pääsääntöisesti ydinverkkoon.

6.3. Barentsin liikennekäytävät

Barentsin alueen liikenneministeriöiden toimesta laadittu raportti "Joint Barents Transport Plan, September 2013" on priorisoinut kehityskäytävät oheisen kuvan mukaisesti.

Barentsin liikennekäytävä. Lähde: Joint Barents Transport Plan, September 2013

Pohjois-Suomen kansainväliset liikennekäytävät. Lähde: Pohjois-Suomen kansainväliset liikennekäytävät -raportti, Pohjois-Pohjanmaan liitto 2009

6.4. Rautatieliikenne

Tavaraliikenne Vartiuksessa tulee lisääntymään ja raskas liikenne siirtyy entistä enemmän rautatielle. Tätä nopeuttaa Lietmajärvi – Kotskoma - radalla kuljetusten hinnoittelu WTO - sopimuksen velvoitteiden mukaisesti. Radan sähköistystyöt ovat viivästyneet, mutta suunnitelmien mukaan puuttuva infrastruktuuri tullaan rakentamaan Murmanskin radalta Vartiukseen. Suomen puolella Oulu – Vartiuss -radan sähköistys valmistui jo vuonna 2006.

Kainuun strategisena tavoitteena on Vartiuksen liikenteen lisääminen ja monipuolistaminen, mm. konttiliikenteen avautuminen ja Petroskoi-Kostamus-Kajaani-Oulu-välillä henkilöjunaliikenteen käynnistyminen. Tämän vuoksi Vartiuksen status Suomen ja Venäjän välisessä rautateiden yhdysliikennesopimuksessa tulee tarkistaa.

Pohjois-Suomessa on kaavailtu yhteyksiä Jäämerelle. Kainuu tukee aktiivisesti kaavailtua Taivalkoski-Kemijärvi-raideyhteyttä. Kontiomäki-Taivalkoski-Kemijärvi ratayhteyden kehittäminen tulee ottaa huomioon suunniteltaessa Suomen uusia jäämeriyhteyksiä. Yhteys palvelisi Mustavaaran kaivoksen malmikuljetuksia, puutavaraliikennettä ja matkailua. Samalla saadaan Lapista Itä-Suomen kautta suora raskaan liikenteen kuljetusväylä Etelä-Suomen ja Pohjois-Suomen välille.

Pohjois-Suomen rautatiekaavailuja. Lähde: Maria Savolainen, Huoltovarmuuskeskus, Kainuun liitto (Taivalkoski-Kemijärvi)

6.5. Maantieliikenne

Kumipyöräliikenne Vartiuksen rajanylityspaikalla tulee kasvamaan. Kontiomäki- Vartius - kantatien (89) parantaminen on ajankohtainen liikenneturvallisuuden vuoksi. EU - ohjelmien avulla sillat on levennetty ja tietä kunnostettu. EU:n ENPI -ohjelmasta rahoitetaan tien levennys vuosina 2013–2014 kantatietasolle välillä Vartius- Härmänkylä.

Tien kunnostaminen ja leventäminen koko matkaltaan on perusteltua, jotta kyseinen liikenneväylä saataisiin vastaamaan raskaan liikenteen edellyttämiä tarpeita keskeisenä osana Oulu-Kajaani-kehittämisyöhykettä (OUKA) ja Barents Linkin kansainvälistä liikennekorridorina

Kuhmon ja Suomussalmen välisen seudullisen tien n:o 912 perusparantaminen ja tien luokan korottaminen on välttämätöntä, jotta väylä toimisi Vartiuksen kansainväliseen raja-asemaan liittyvänä ja vaatimuksia vastaavana liikenneyhteytenä.

Maantieyhteys rajalta Murmanskin tielle (Vartius-Kostamus-Lietmajärvi-Kotskoma, n. 250 km) on pääosin peruskorjattu ja kulkuyhteys Murmanskin tielle on parantunut huomattavasti. Perusparannustyöt saadaan valmiiksi lähivuosina.

Liikenneyhteyttä tulee markkinoida EU:n ja Venäjän väliseksi uudeksi liikenneväyläksi osana TEN-verkkoa.

6.6. Venäjän liikennestrategia 2030

Uusimmassa Venäjän liikennestrategiassa Kainuun kannalta merkittävin hanke on Arkangelin ja Murmannin tien yhdistäminen uudella kantatien tasoisella valtatiellä Onegosta Kotskomaan. Tästä on suora autotie Kostamukseen ja edelleen Vartiuksen kautta Kainuuseen.

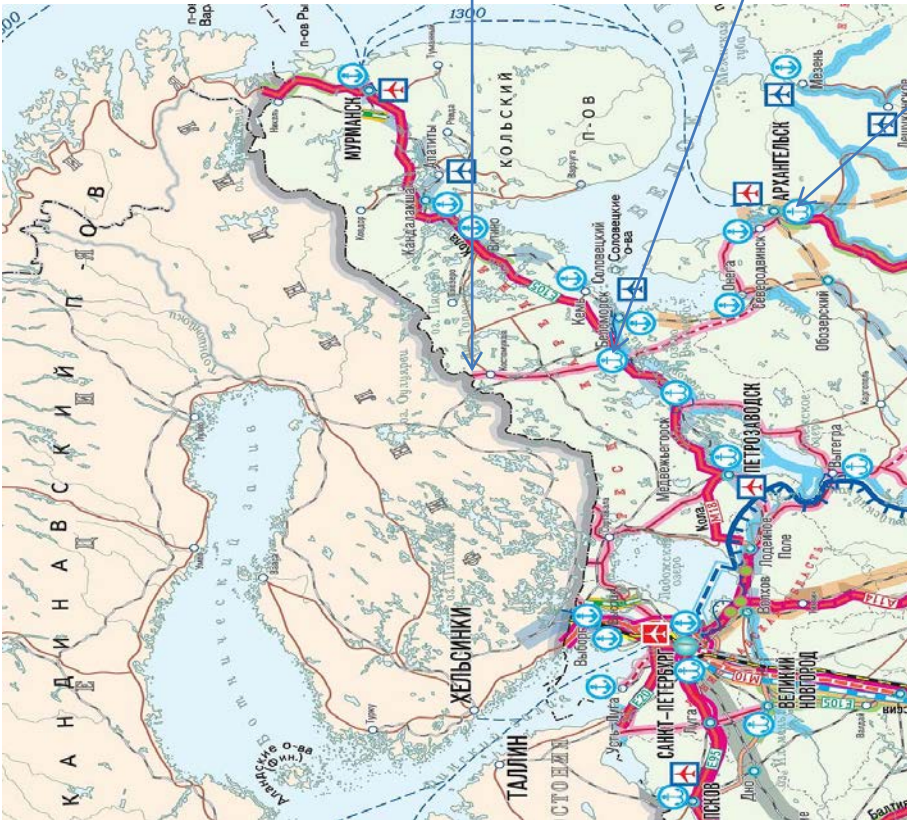
Strategiassa on myös Vartius-Kostamus-Lietmajärvi-Kotskoma- rautatie- ja maantieyhteys vahvistettu. Tämä on ainoa Suomen rajalle johtava Venäjän liikennekäytävä Barentsin alueella.

Kainuu edistää Arkangelin ja Kainuun välisen kansainvälisen liikenteen kehittämistä.

Vartius-Kivijärvi

Kotskoma

Arkangel

Venäjän liikennestrategia 2030 (lähialue)

6.7. Vartiuksen Rajaliikennekeskus

Strategisena tavoitteena on kehittää Vartiuksen Rajaliikennekeskuksesta yhdessä Kontiomäen risteusaseman kanssa Pohjois-Suomen raaka-aine-, kappaletavara-, konttiliikenne- ja kauttakuliikenteen logistiikka- ja viestiliikennekeskus Luoteis-Venäjän ja EU:n välille.

Vartiuksen Rajaliikennekeskus tulee toimimaan Arkangeli-käytävän liikenteellisenä solmu-kohtana ja Vartiuksen kautta tapahtuvan tuonti- ja vientikaupan palvelukeskuksena. Tällainen kehitys edellyttää voimakkaita panostuksia infrastruktuuriin rajalla ja sen läheisyydessä.

Vartiuksen Rajaliikennekeskuksen alustava yleissuunnitelma on valmistunut 2003. Kai- nuun hallintokokeiluun liittyen Rajaliikennekeskuksen rakentaminen sisältyi 15.1.2004 teh- tyyn Valtioneuvoston päätökseen alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alu- eiden kehittämisen tavoitteista.

Rajaliikennekeskuksen suunnittelussa tulee varautua kasvavaan ja monipuolistuvaan tava- raliikenteen kehitykseen Karjalan oikoradan avauduttua kansainväliselle kaupalliselle lii- kenteelle. Tämä tulee huomioida kaavoituksessa. Rajaliikennekeskuksen ja aseman laa- jennuksen toteuttamista puoltavat mm. nykyisen ratapihan riittämättömyys kasvavalle ta-

varaliikenteelle, siirtokuormaustarpeen lisääntyminen, konttiliikenteen varastointitarpeet ja mahdollinen elintarvikekuljetusten käynnistyminen rajan yli.

Vartiuksen Rajaliikennekeskus. Lähde: Kainuun liitto

6.8. Kuhmo-Kostamus -laajakaistayhteys

Kainuun hallintokokeiluun liittyen Kuhmo-Kostamus -laajakaistayhteys sisältyi 15.1.2004 tehtyyn Valtioneuvoston päätökseen alueiden kehittämislain mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista.

Telia-Sonera Oyj yhteistyössä Via Vartius Oy:n kanssa rakensivat kaapeliyhteyden vuonna 2007. Kaapeli on toinen yhteys Suomen ja Venäjän välillä. Toimivat tietoliikenneyhteydet Vartiuksen kautta Venäjälle mahdollistavat kansainvälisten yritysten investointien kasvun, liikenteen monipuolistamisen, matkailun, koulutusyhteistyön ja sosiaali- ja terveystalviteiden, kuten telelääketieteen palvelujen tuottamisen sekä viranomaisyhteistyön kehittämisen rajan yli.

Kaapeliyhteys vahvistaa Kainuun kilpailuetua, sillä Kainuuseen sijoittuvat yritykset saavat suoran sähköisen yhteyden Luoteis-Venäjälle. Tätä tulee hyödyntää maakunnan markkinoinnissa. Valokaapeliyhteyden kautta Kainuusta voisi muodostua merkittävä yhteysväylä ja sähköisen kaupankäynnin keskus Venäjälle.

6.9. Barents Link Center

Kainuun liiton ja Kostamuksen kaupungin yhteistyönä rakennettiin EU-rahoituksella Barents Link Center (BLC), joka on osa liiketoimintakeskusta. Se valmistui Kostamukseen 2011. BLC on Kostamuksen kaupungin omistuksessa. Se on vuokrattu Kainuun liitolle erillisellä sopimuksella 2013 saakka. Vuokrasopimusta jatketaan ja samalla pyritään laajentamaan sopimus pohjaa maakunnan ulkopuolelle.

Barents Link Center, Kostamus, Parkovaja 50. Lähde: Kainuun liitto.

Tavoitteena on, että Barents Link Centeriä kehitetään kainuulaisia sekä pohjois- ja itäsuomalaisia yrityksiä palveleva Venäjä-kaupan tukipiste ja neuvontaelin Kostamuksessa. BLC:n toimintoja tullaan kehittämään, jotta se

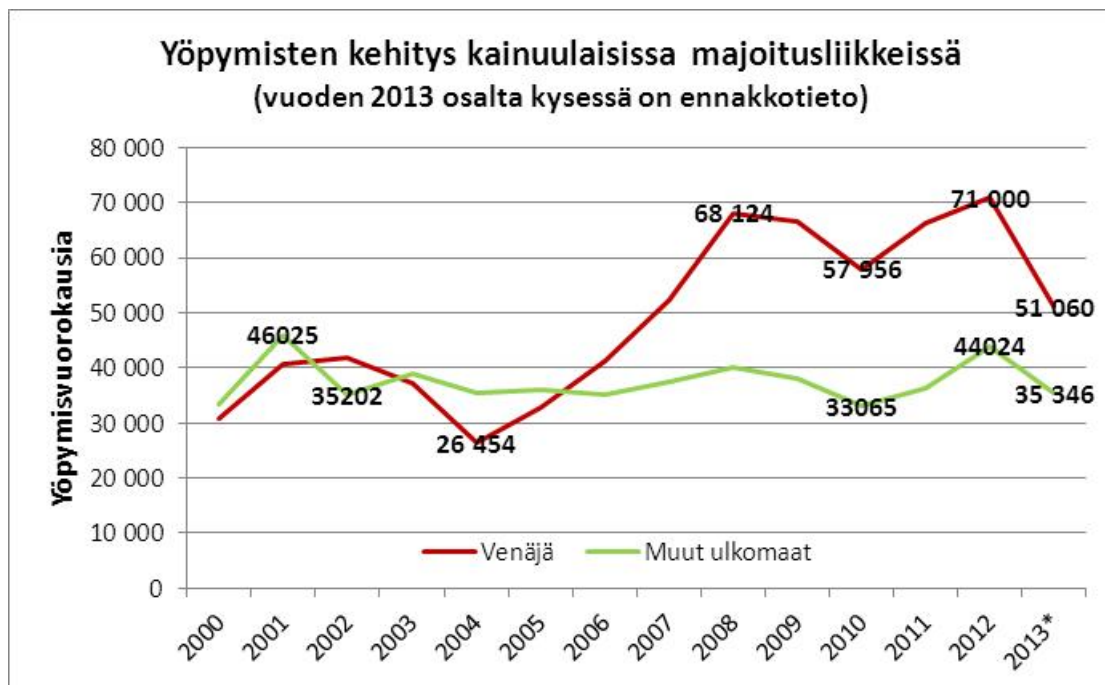
- avustaa ja nopeuttaa yritysten etabloitumista Venäjälle
- ylläpitää suomalais-venäläistä yritysverkostoa
- edistää Venäjän kauppaa sekä kainuulaisten tuotteiden ja palvelujen vientiä Venäjälle
- kehittää venäläisten matkailua Kainuuseen, yhtenäistää Kainuun markkinointia Venäjällä
- edistää alihankintaliiketoimintaa
- edistää raja-alueyhteistyötä ja pohjoisten työmarkkinoiden kehittämistä yhteistyössä Barents-keskuksen (Rovaniemi) kanssa.
- toimii linkkinä Karjalan tasavallassa ja muualla Venäjällä innovaatiokeskuksiin.

Barents Link Centerin tehtävänä on edistää raja-alueen liikennettä molempiin suuntiin ja palvella Barents Linkin kehityskäytävän vaikutuspiirissä yrityksiä raja-alueen liiketoiminnan kehittämisessä.

Strateginen tavoite on kehittää ja vahvistaa Barents Link Centeristä alueellinen Venäjälle suuntautuvien liiketoimintojen erikoisosaja ja Kainuun Venäjä -strategian tärkeä apuväline ja toteuttaja. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää liiketoimintasuunnitelman laatimista.

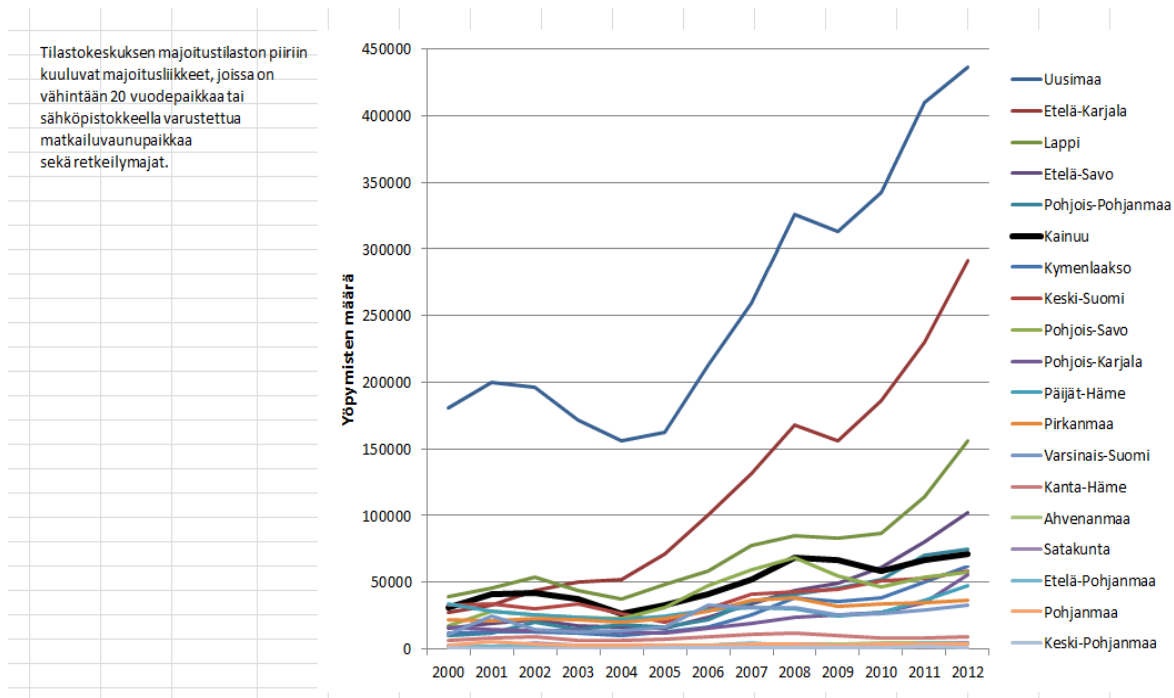
6.10. Matkailu

Kainuuseen saatiin 1990-luvulla huomattava venäläisten matkailijoiden virta. Kainuun matkailukohteet täyttyvät vuodenvaihteessa kolmeksi viikoksi venäläisistä asiakkaista. Tämä saavutettiin onnistuneella markkinoinnilla. Venäläisten matkailijoiden määrä on Kainuussa vakiintunut noin 70 000 yöpymisvuorokauteen vuodessa, mikä on kaksi kolmasosaa kaikista ulkomaisista yöpymisistä Kainuussa.

Ulkomaalaisten yöpymiset Kainuussa, vuosi 2013/10. Lähde: Tilastokeskus

Kainuussa hyvin kehittynyt Venäjä-matkailu taittui vuonna 2008 talouden taantumaan. Tämän jälkeen Kainuussa venäläisten matkailijoiden suhteellinen osuus muuhun Suomeen (Uusimaa, Etelä-Karjala, Lappi) verrattuna on kasvanut hitaammin. Vuonna 2013 ennakkotietojen mukaan venäläisten matkailijoiden määrä näyttäisi kääntyneen huomattavaan laskuun.

Venäläisten yöpymiset Suomessa alueittain. Lähde: KAMK 2013

Venäläisten matkailijoiden määrää voidaan merkittävästi lisätä maakunnan monipuolisia kulttuuri- ja luontopalveluja hyödyntämällä, yhteismarkkinointia lisäämällä ja palveluja parantamalla. Lähialuematkailun lisäämiseen Kainuun maantieteellinen asema antaa hyvät edellytykset. Talveen liittyvät aktiviteetit kiinnostavat kauempaakin tulevia venäläisiä. Kainuussa on luontaiset mahdollisuudet kehittää kansainvälistä matkailua neljän vuoden ajan mukaisesti.

Kaukoliikenteen liikenneyhteyksien ja matkaketjujen kehittäminen ja Kainuun saavutettavuuden parantaminen ovat avainasemassa matkailun lisäämisessä, erityisesti kaukoliikenteen ja kansainvälisten lentoyhteyksien kehittämiseen tulee varautua.

6.11. Päivittäistavarakauppa

Päivittäistavarakaupan menekki Kainuussa perustuu merkittävästi venäläisten tekemiin ostosmatkoihin. Arvion mukaan venäläisten ostosmatkailu Kainuussa on arviolta 15–20 miljoonaa euroa vuodessa. Venäläiset turistit jättävät Kainuuseen noin 10 milj. euroa. Kaupan kasvunäkymät ovat vahvat, sillä Venäjän talous kasvaa vahvana ja mm. Kustamuksen väestön ostovoima kasvaa kombinaatin tuotannon tehostumisen ja monipuolistuvan yritystoiminnan myötä.

Suunniteltu viisumivapaus merkitsee matkustajamäärän kaksin jopa kolminkertaistumista vuosikymmenen loppuun mennessä. Kustamuksesta Petroskoihin on 500 km kun Kuuhmoon tai Suomussalmelle vain 100 km. Murmanskin valtatieltä liikenneyhteydet Kustamukseen paranevat, jolloin ostosmatkailijoiden potentiaali laajenee Murmannin valtatievarressa sijaitseviin Karhumäkeen, Segeshaan, Nadvoisaan, Belomorskiin ja Kemiin.

Kainuulaisten tulee ryhtyä aktiivisesti markkinoimaan omia kaupan ja muiden tuotteiden palveluja Kustamuksessa ja Karjalan tasavallassa. Venäläisille asiakkaille tulee suunnitella

erityinen Kainuu-kanta-asiakaskortti, joka sisältää liikkeiden ja maakunnan palveluja, joita voidaan hyödyntää myös mobiilipalvelujen avulla. Kainuu-kortti lisää venäläisten asiakkaiden houkuttelevuutta maakuntaan. Kortin avulla saadaan arvokasta tietoa venäläisasiakkaiden ostotottumuksista ja tarjontaa pystytään kehittämään tarpeiden mukaisesti.

Kainuu-kortti toimii Pohjois-Karjalassa käyttöön otetun kortin tavoin: venäläisille asiakkaille lanseerattava kanta-asiakaskortti tähtää palvelutuotteiden ja palvelurakenteiden kehittämiseen. Mobiiliissa toimivan kanta-asiakaskortin avulla venäläiset asiakkaat näkevät alueen yritysten tarjoukset ja edut sekä palvelut puhelimesta. Kanta-asiakaskortin uskotaan toimivan muista alueista erottuvana palvelulupauksena, jonka isona tavoitteena on tehdä Kainuusta parhaiten venäläisen asiakkaan tarpeet ja toiveet huomioiva seutu Suomessa.

Kainuu-kortin palveluja voidaan laajentaa myös perinteisen kaupan ulkopuolelle. Päivittäisososten lisäksi korttiin voidaan sisällyttää matkailupalveluja, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja jopa koulutuspalveluja. Myös verkkokauppa tulee laajentumaan Venäjälle, mikä mahdollistaa kainuulaisten tuotteiden myymisen Venäjälle uudella tavalla. Tämä edellyttää venäjänkielisten verkkopalveluiden lisäämistä.

6.12. Kainuun koulutuksen kehittäminen

Yliopistollinen toiminta Kainuussa

Vuonna 2004 käynnistyneet yliopistokeskukset perustuvat yliopistolakiin. Ne kokoavat alueillaan olevan yliopistollisen toiminnan yhden sateenvarjon alle niin, että eri yksiköt toimivat alueen näkökulmasta yhtenäisenä kokonaisuutena. Kajaanin yliopistokeskus on Kainuun alueen yliopistollisten toimintojen muodostama osaamiskeskittymä, jossa Itä-Suomen, Jyväskylän ja Lapin yliopistot tekevät yhteistyötä Oulun yliopiston koordinoimana.

Kajaanin yliopistokeskus tekee valituilla tieteellisillä painopistealueilla monitieteistä, kansainvälisen tason tutkimusta ja antaa tutkimukseen perustuvaa opetusta sekä edistää elinikäistä oppimista. Erityisenä tehtävänä keskuksella on tukea Kainuun ja Ylä-Savon elinkeino- ja aluekehitystä, innovaatiotoimintaa ja kansainvälistymistä.

Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus ja Kajaanin ammattikorkeakoulu muodostavat Kajaanin korkeakoulukonsortion, joka koordinoi korkeakoulujen strategista yhteistyötä ja toimintaa Kainuussa. Korkeakoulut toimivat itsenäisinä omilla tutkinnoilla ja tehtävillään, mutta tiivistä yhteistyötä tehden.

Kajaanin yliopistokeskuksessa toimii kaksi yksikköä: Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut sekä Cemis-Oulu. Vuonna 2011 Kajaanin yliopistokeskuksen toimintavolyymi oli 13,2 miljoonaa euroa ja työntekijämäärä 185 henkilöä.

Aikuis- ja täydennyskoulutuspalvelut AIKOPA:n muodostavat Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskuksen aikuiskoulutusyksiköt. AIKOPA tarjoaa työelämän tarpeita vastaavia korkeakoulutasoisia täydennyskoulutus- ja kehityspalveluja Kainuun, Pohjois-Suomen ja Ylä-Savon alueelle ja myös valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Kajaanin yliopistokeskuksen Aikuis- ja täydennyskoulutuspalveluiden tutkimustoimintaan kuuluvat arviointi- ja muu tilaustutkimus sekä asiantuntijapalvelut.

CEMIS-Oulu on mittaustekniikkaan keskittynyt yksikkö, joka perustettiin vuonna 2011 yhdistämällä Kajaanin yliopistokeskuksen mittaustekniikan ja analytiikan toiminnot. Yksikkö koostuu kolmesta tutkimusryhmästä: 1) Analyyttinen ja bioanalyttinen kemia, 2) Optinen spektroskopia ja 3) Kvanttavat mittaukset. Yksikössä kehitetään mittaustekniikkaan liittyvää tutkimusta ja teknologiaa ja tarjotaan näihin liittyviä palveluja yrityksille, tutkimuslaitoksille ja muille organisaatioille.

Keskeinen yliopisto- ja korkeakoulutoimija Kainuussa on myös CEMIS (Centre for Measurement and Information Systems), joka on kahden yliopiston (Oulun yliopisto ja Jyväskylän yliopisto), kahden tutkimuslaitoksen (MIKES ja VTT) ja Kajaanin ammattikorkeakoulun yhteinen sopimus pohjainen mittaus- ja tietojärjestelmiin erikoistunut tutkimus- ja koulutuskeskus. Samoin keskeinen toimija on Measurepolis Development Oy, joka on Kajaanin kaupungin omistama mittaus- ja tietojärjestelmiin erikoistunut teknologian ja liiketoiminnan kehitysyhtiö.

Tavoitteena on, että Kajaanin yliopistokeskuksen kautta Kainuussa toimivat yliopistot (Lapin, Jyväskylän, Oulun ja Itä-Suomen yliopistot, Kajaanin ammattikorkeakoulu sekä Mittaus- ja tietojärjestelmien tutkimus- ja koulutuskeskus CEMIS) kehittävät yhteistyötä tutkimuksessa, koulutuksessa ja kehittämisessä venäläisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö tapahtuu Kajaanin korkeakoulustrategian painopistealueilla (Hyvinvointi, Kaivannaisala, Pelit ja simulaatiot). Yhteistyön muodot ovat: kansainvälinen opiskelija- ja tutkijavaihto Venäjän ja Kainuun välillä, Kainuussa toimivien korkeakoulujen ja venäläisten toimijoiden (tutkimus- ja oppilaitosten ja yritysten) yhdessä toteuttamat T&K -hankkeet sekä aktiivinen toiminta rajat ylittävissä yliopistoverkostoissa, Barents Cross-Border University (BCBU) ja The Finnish-Russian Cross Border University, (CBU).

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Kajaanin ammattikorkeakoulussa on Venäjään liittyvää toimintaa kaikilla osaamisalueilla. Opiskelija- ja opettajavaihto on vakiintunut toimintatapa yhteistyökorkeakoulujen kanssa, joista Venäjällä on kuusi kappaletta. Kaksoistutkintosopimus on solmittu moskovalaisen Stankinin yliopiston kanssa.

Kajaanin ammattikorkeakoulussa opiskeli syksyllä 2013 yhteensä 70 Venäjän kansalaista. He tulevat pääasiassa Luoteis-Venäjältä. Venäläisopiskelijamäärä on määrätietoisen työn tulos. Venäjällä on järjestetty markkinointitilaisuuksia, pääsykokeita, venäläisryhmiä on vierailut ammattikorkeakoulussa, opiskelijaneuvontaa on saatavissa venäjäksi ja tietoa opiskeluista on tarjolla myös venäjäksi mm. sosiaalisessa mediassa. Venäläiset ovat suurin ryhmä kansainvälisten opiskelijoiden monikulttuurisessa joukossa.

Venäjää liittyviä opintojaksoja on ammattikorkeakoulussa usealla eri osaamisalueella. Venäjän kieltä voi opiskella ammattikorkeakoulussa 8 opintopistettä, kursseja on tarjolla sekä suomen että englanninkielen ohjauksella. Lisäksi on erikoiskursseja matkailussa, liiketaloudessa ja rakennustekniikassa, jotka keskittyvät Venäjän markkinoiden ominaispiirteisiin.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa merkittävimmät Venäjälle suuntautuvat hankkeet tällä hetkellä toteutuvat Karelia ENPI CBC-ohjelman puitteissa. White road -hankkeessa kehitetään rajan ylittäviä matkailutuotteita Kainuussa, Koillismaalla ja Vienan Karjalassa. Lifelong wellbeing -hankkeessa pyritään vaikuttamaan terveysoloihin luomalla toimintamallia terveyden edistämiseen Kostamuksessa ja Kainuussa. Myös Cemis -ohjelman kautta tehdään kehittämissyhteistyötä Venäjällä.

Tavoitteena on:

- Kehittää opiskelijarekrytointia Venäjältä
- Hanke- ja kehittämistoiminnan laajentaminen Venäjällä.
- Venäjän osaamiskoulutuksen tarjoaminen opiskelijoille sekä aikuispalvelujen kautta kaikille kainuulaisille.
- Kainuun venäläisväestön koulutustarpeiden huomioiminen
- Tutkimustiedon tuottaminen Venäjän markkinoiden kehityksestä Kainuun alueen yrityksille ja muille toimijoille
- Yhteistyön lisääminen Itä- ja Pohjois-Suomen ammattikorkeakoulujen kanssa

Toisen asteen koulutus

Kainuun ammattiopisto vastaa pääosin ammatillisen koulutuksen toteuttamisesta Kainuussa. Ammatillista koulutusta toteutetaan kiinteässä yhteistyössä yritysten kanssa työelämää kehittäen.

Kainuussa on tarvetta venäjän kieltä taitaville ammatillisen koulutuksen suorittaneille henkilöille. Eniten venäjän kieltä osaavia tarvitaan matkailu-, hotelli-, ravintola- sekä kaupan aloilla. Entistä enemmän venäjän kieltä tarvitaan myös monilla muilla palvelualoilla sekä sosiaali- ja terveysalalla.

Useimmilla perusopetuksen suorittaneilla opiskelijoilla ei ole venäjän kielen perusteiden hallintaa. Ammatillisessa koulutuksessa tarjotaan opiskelijoille mahdollisuus monipuoliseen kielivalikoimaan. Venäjän kielen opiskelu on erityisesti matkailu-, hotelli-, ravintola- ja kaupan alalla elinkeinoelämän tarpeiden mukaista. Kielitaidon ja kansainvälisen palveluosaamisen kehittäminen sisältyy ammatilliseen koulutukseen.

Äidinkielenään venäjää puhuvia tai muuten venäjän kieltä osaavia opiskelee ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoille, joiden äidinkieli on venäjä, on tärkeää suomen kielen taidon kehittyminen ja sitä myötä työllistymisenparaneminen.

Venäjältä tulevia opiskelijoita voidaan ottaa opiskelijoiksi ammatilliseen koulutukseen ainoastaan lainsäädännön ja asetusten mukaisesti. Tullessaan opiskelijoiden on hallittava riittävän hyvin ammatillisen koulutuksen opetuskieli, suomi.

Ammatillisessa koulutuksessa tarjotaan opiskelijoille erilaisia joustavia opintopolkuja, joista kansainvälinen opintopolku on yksi tärkeimpiä. Työssäoppiminen ulkomailla, ulkomaisten asiakkaiden palvelu kotimaassa ja hankkeet yhteistyöoppilaitosten sekä yritysten kanssa kehittävät opiskelijan kansainvälistä osaamista. Kainuun ammattiopisto aktiivisesti edistää opintopolkujen luomista Venäjälle.

Peruskoulutus

Kainuussa on puute venäjän kielen osaajista. Venäläisten lisääntyvä liikkuminen Kainuussa korostaa venäjän vähäisenkin osaamisen välttämättömyyttä. Arkipäiväinen vuorovaikutus kasvaa, venäjän kielen alkeiden hallinta on tärkeä peruskansalaistaito. Myös raja-alueyhteistyön monipuolinen kehittäminen maakunnan etujen mukaisesti edellyttää venäjän kielen ja kulttuurin osaajia alueelle. Kainuussa pitkän venäjän (A-kieli) kirjoittaa luvulla 2012 - 2013 vain muutama henkilö, joista useimmilla venäjä on äidinkieli, kun parhaimmillaan 1980-luvulla luku oli yli kymmenkertainen.

Venäjän kielen koulutustarjonnan lisääminen ja koulutukseen osallistumisen aktivoiminen ovat välttämättömyys. Koulutuksen tarjoajat, kunnat ja kuntayhtymät ja niiden oppilaitokset ovat keskeisessä asemassa. Kainuuseen tulee luoda venäjän kielen opiskelulle suotuisat edellytykset peruskoulun ala-asteelta lähtien.

Myös päiväkotien kielikylvyt luovat hyvän perustan kielen oppimiselle myöhemmin. Kainuun peruskouluissa tulee käynnistää pitkäkestoinen sivistyskampanja venäjän kielen kiinnostuksen herättämiseksi. Venäjän kielellä on Kainuussa enemmän käyttöä kuin ruotsin kielellä. Tämä tulisi huomioida koulujen kielivalinnoissa, kuten Itä-Suomen liitot ja monet kunnat ovat esittäneet. Siinä tarvitaan kielilain ja -asetuksen muutosta.

Tavoitteena on, että Kainuun peruskouluissa tuetaan venäjän kielen opetusta. Kainuun peruskouluille kohdennetaan erityismääräraha venäjän opetuksen käynnistämiseksi pienissä ryhmissä.

Kainuussa laaditaan maakunnallinen venäjän kielen koulutusohjelma, jossa määritellään koulukohtaiset tavoitteet ja toimenpiteet.

6.13. Sosiaali- ja terveystointa koskeva yhteistyö

Kainuun kunnat ovat toimineet lukuisissa rajan takaiseen Karjalaan kohdistuvissa EU:lla ja lähialueyhteistyörahoilla rahoitetuissa, sosiaalista vakautta kehittämissä ja ennaltaehkäisyä korostavissa terveydenhuollon hankkeissa vuodesta 1996 alkaen.

Sosiaali- ja terveystoimien rooli raja-alueyhteistyössä voi muodostua merkittäväksi palvelujen, osaamisen ja asiantuntijuuden vaihdossa sekä venäläisten lisääntyvän matkailun ja kanssakäymisen synnyttämän kysynnän johdosta.

Yhteistyön painopistealueet voisivat olla mm. nuorten huumeidenkäytön ehkäisy, nuorten terveyden edistäminen, tarttuvien tautien ehkäisy ja hoito, sosiaali- ja terveydenhuollon perhekeskeisten palvelujen ja niitä tukevan hallinnon kehittäminen sekä laajemmin kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen. Tämä edellyttää yhteistyötä mm. koulutuksen, liikunnan ja nuorisovaltuustojen toimijoiden kesken.

Tavoitteena on selvittää yhteistyön mahdollisuuksia Kainuun ja **Karjalan tasavallan** viranomaisten kesken ja etsiä konkreettisia yhteistyömalleja sosiaali- ja terveysalalla huomioiden Kainuussa toteutettavat uudistukset.

Toimijoina ovat Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon - kuntayhtymä, yritykset, kolmannen sektorin toimijat, asiantuntijaorganisaatiot, koulutus- ja oppilaitokset.

6.14. Kulttuuriyhteistyö

Kainuun maakunta on tunnettu monipuolisesta kulttuurista, joka pohjautuu maakunnan asemaan kahden kulttuurin vuorovaikutuksessa. Perintönä tästä on kansalliseepos Kalevala ja vahva maakuntaidentiteetti.

Kainuun kulttuuritapahtumien lisääntyvä kansainvälistyminen avaa mahdollisuuksia kulttuurimatkailun lisäämiseen. Karjalan tasavallan kanssa yhteinen kulttuuriperintö luo edellytyksiä kehittää yhteisiä kulttuuritapahtumia, jotka tuovat matkailijoita kolmansista maista.

Koulutus ja kulttuuri tukevat toisiaan. Kulttuurin kehittäminen edellyttää ammatillista osaamista. Kainuuseen on muodostunut vahvoja kulttuurin osaamiskeskittyymiä, joita ovat mm. Kuhmon Kamarimusiikki ja Kajaanin kaupunginteatteri laajana alueteatteritoimintana.

Kainuussa on tehty arvokasta työtä kalevalaisen kulttuurin esille tuomisessa, matkailussa ja kansanperinteen vaalimisessa. Osa tätä on kulttuurivaihto Karjalan tasavallan ja Suomen välillä ja muu kansainvälinen kulttuurivaihto. Myös musiikin alalla on tehty ansiokasta yhteistyötä.

Kainuun rikas ja monipuolinen kulttuuriperintö ja luonto liittyvät lähes kaikkiin Venäjän suunnan kehittämishankkeisiin. Teatteri ja tanssi, musiikki ja media sekä ympäristö- ja esinekulttuuri avaavat taiteilija- ja harrastajayhteistyölle monia mahdollisuuksia. Kulttuuripalveluja tuotteistamalla luodaan mahdollisuuksia matkailijamäärien lisäämiselle.

6.15. Ympäristöyhteistyö

Kestävä luonnonvarojen käyttö mahdollistaa taloudellisen, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen kehityksen luonnon monimuotoisuutta säilyttäen.

Hyödynnettävän puuston määrä Kainuussa lisääntyy jatkuvasti. UMP:n lopettamisen jälkeen Kainuun metsiin jää noin yksi miljoona kuutiota hakkuukelpoista puuta. Karjalan tasavallassa jää runsaasti puustoa hyödyntämättä heikon metsäautotieverkoston takia. Metsätalouden monilla sektoreilla kainuulaisilla puualan yrityksellä löytyy potentiaalisia yhteistyömahdollisuuksia Karjalan tasavallassa.

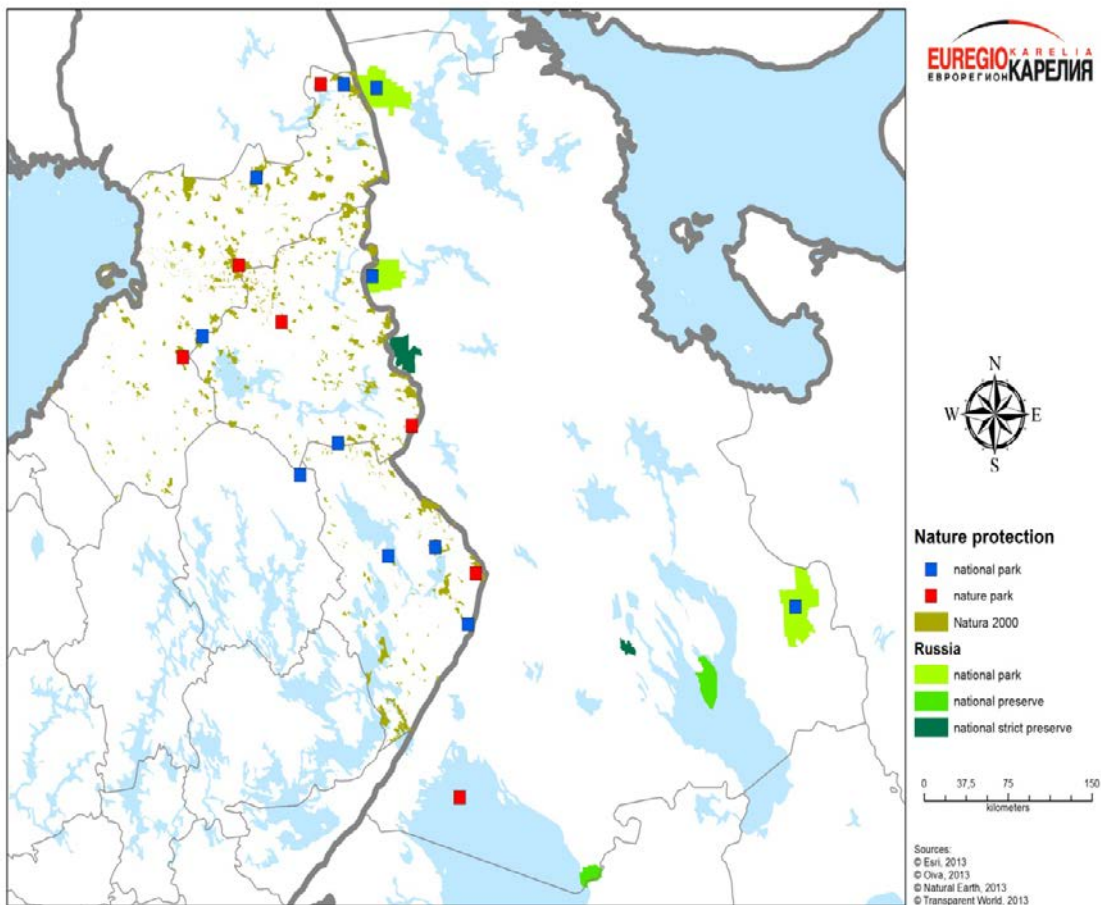
Tehtaat ja lämpölaitokset ovat merkittäviä ympäristökuormittajia Karjalan tasavallassa. Fossiilisten polttoaineiden käyttö on yleistä, joskin niitä pyritään korvaamaan uusiutuvilla energialähteillä. Bioenergian käytön edistäminen, vähähiilisyys tavoitteet ja laajasti koko ympäristöyhteistyö avaavat myös kainuulaisille yrityksille runsaasti yhteistyömahdollisuuksia.

Kainuussa jätehuollon tavoitteena on jätemäärän vähentäminen ja jätteen hyötykäytön lisääminen. Viime vuosina on lisätty rajanylittävää jätteiden käsittelyyn liittyvää kehittämissyhteistyötä. Karjalan Tasavallan jäteongelmat esimerkiksi teollisuudessa sekä tavoitteet jätteiden hyötykäytön lisäämiseksi tarjoavat uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Kainuu on ainutlaatuinen alue luonnon monimuotoisuudeltaan ja sen resursseiltaan. Kainuusta löytyy koskemattomina säilyneitä ekosysteemejä. Alueen luonnonsuojelualueet ovat keskeisessä asemassa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä ja matkailussa.

Kainuussa on tehty rajan ylittävää kansallis- ja luonnonpuistojen ns. puistopari-yhteistyötä tutkimuksessa ja tiedonvaihdossa, mutta vähemmän luontomatkaillussa. Vuonna 1989 perustettu Ystävyyden luonnonsuojelualue on ensimmäinen Suomen ja Venäjän rajan yli toimiva puistopari. Siihen kuuluvat Kostamuksen luonnonpuisto (47500 ha) ja Kuhmon kaupungin ja Suomussalmen kunnan alueilta Ystävyyden puisto (29 000 ha), joka koostuu viidestä erillisestä Natura- alueesta.

Venäjän Federaation hallitus perusti vuonna 2007 Kalevalan kansallispuiston (74 000 ha). Se sijaitsee Kostamuksen kaupungin ja Kalevalan piirin hallinnoimalla alueella rajoittuen Suomen rajaan. Sen puistopari on Suomen puolelle suunniteltu Kalevalapuisto, joka tulee olemaan suojelualueiden ketju Suomussalmen kunnan alueella.

Euregio Karelian luonnonsuojelualueet. Lähde: Euregio Karelia

7. Venäjä-strategia

7.1. Venäjä -strategia osana Kainuun maakuntaohjelmaa

Kainuun maakuntastrategiaa varten toteutettiin laaja maakunnallinen skenaariotyöskentely talvella 2013. Sen tuloksena syntyi neljä Kainuun skenaariota 2035. Skenaariot ovat 1. Kainuussa nykymeron jatkuminen, 2. Venäjä ja Kiina kasvun ajureina, 3. Kainuu ympäristötekniologian osaajana ja soveltajana, 4. Maakunnan matkailu, asuminen ja palvelut keskiössä. Skenaariotyössä nousivat vahvasti esille Venäjän mahdollisuudet ja teeman ympärille rakentui yksi Kainuun tulevaisuusskenaario. Kainuun Venäjä-strategian keskeisenä tehtävänä on varautua myös Venäjä ja Kiina kasvun ajureina -skenaarion toteutumiseen maakunnassa (Liite 1).

Kainuun maakuntaohjelma valmistellaan ja hyväksytään vuoden 2014 aikana. Kainuun Venäjä -strategian keskeiset osiot otetaan huomioon valmistelutyössä.

7.2. Strateginen tavoite

Venäjä-strategia toteuttaa maakuntaohjelman tavoitteita aktivoimalla ja monipuolistamalla maakunnan kehitystä. Venäjä-strategian toteuttamisella luodaan uusia markkinoita, yrityksiä ja työpaikkoja ja vahvistetaan maakunnan kilpailukykyä.

Toimenpiteet kohdistuvat yritysten ja muuhun toimintaympäristöön kaupan, liikenteen, koulutuksen ja kulttuurin sekä hallinnon aloilla EU-ajan molemmin puolin. Kainuun Venäjä-yhteistyössä kehitetään erityisesti seuraavia toimialoja:

1. Matkailu, kulttuuri, hyvinvointipalvelut
2. Biotalous, metsä, puurakentaminen
3. Kaivannaisteollisuus
4. Metallit
5. Elintarviketalous (alkutuotanto ja teollisuus)
6. Tieto- ja viestintäteknologia (ICT) ja elektroniikka

7.3. Elinkeinotoiminnan kehittämisen tavoitteet 2020

- Venäjän-kauppa lisääntyy v. 2020 mennessä siten, että Kainuun Venäjän-viennin kokonaisvolyymi ja Venäjän kauppaa käyvien kainuulaisten yritysten määrä kaksinkertaistuu.
- Venäjän viennin prosentuaalinen osuus maakunnan kokonaisviennistä nousee valtakunnallisen keskiarvon tasolle.
- Venäläisten matkailijoiden määrä Kainuussa kaksinkertaistuu nykyisestäään.
- Venäläisten ostomatkailu Kainuussa kolminkertaistuu nykyisestäään.
- Maakunnassa on pysyvät ja resursoidut rakenteet yritysten Venäjä-toimintojen tukemiseksi.
- Maahanmuuttajien osaamista raja-alueyhteistyössä hyödynnetään, kotoutumista tehostetaan ja maahanmuuttajien työllistymistä nopeutetaan.

8. Toimenpideohjelma

8.1. Yritysten toimintaympäristön kehittäminen

Vastuutahot: Kainuun kunnat, Kainuun ELY- keskus, Kainuun työ- ja elinkeinotoimisto, Kainuun Etu oy, Kainuun liitto, Kajaanin yliopistokeskus (KYK), Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK), Kainuun ammattiopisto (KAO), ProAgraria Kainuu

1. Yritysneuvontaa sekä kainuulaisille että venäläisille yrityksille parannetaan. Kaupan ja yrityskontaktien edistäminen hoidetaan maakunnallisella yritysneuvonnan yhteistyöllä, varmistuen yritysneuvonnan Venäjä-osaaminen ja vahvistaen sitä systemaattisesti. Ehdotetaan Kainuuseen perustettavaksi Venäjän liiketoimintaan erikoistuneen yritysneuvojan tehtävä.
2. Kainuulaisten yritysten ja julkisten organisaatioiden Venäjä-yhteistyön vahvistamisessa ja palvelujen monipuolistamisessa hyödynnetään Kostamuksen Barents Link Centeriä. Barents Link Centerin toimintaa kehitetään laadittavan liiketoimintasuunnitelman kautta yhteistyössä Kainuun Edun kanssa.
3. Kainuussa kannustetaan julkisten yrityspalveluiden ja avustusten avulla yrityksiä, erityisesti kasvua hakevia pieniä ja keskisuuria yrityksiä kansainvälistymään ja vahvistamaan toimintaansa myös Venäjällä.
4. Julkisen rahoituksen pienentyessä priorisoidaan kehittämiskohteita maakuntaohjelman painopistealueilla.
5. Kainuun avaintoimialojen yrityksiä kannustetaan yhteistyöhön maakunnan ulkopuolella toimivien yritysten kanssa, jotka harjoittavat Venäjän markkinoilla menestyksellistä liiketoimintaa, tuotannollista yhteistoimintaa ja tuotteiden markkinointia.

8.2. Liikenteen ja logistiikan kehittäminen

Vastuutahot: Kainuun liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY- keskus, Kuhmon kaupunki, Raja- ja tulliviranomaiset

1. Markkinoidaan Barents Link -liikennekäytävää huomioitavaksi uutena yhteytenä EU:n ja Luoteis-Venäjän välisessä liikenteessä. Se on Barentsin aluetta yhdistävä raskaan liikenteen ja henkilöliikenteen kuljetusväylä, jonka merkitys korostuu Luoteis-Venäjän taloudellisen nousun myötä ja Koillisväylän avauduttua Euroopan ja Kaukoidän uudeksi tavaraliikenteen kuljetusväyläksi. Uusi yhteys avaa Kainuulle aseman kansainvälisenä logistisena toimijana.
2. Edistetään Venäjän liikennestrategian 2030 mukaisten liikenneyhteyksien toteuttamista Arkangelin ja Vartiuksen välillä (maantieyhteys, rautatieyhteys). Hyödynnetään tässä kansainvälisen rahoituksen ja raja-alueohjelmien tarjoamat mahdollisuudet.
3. Vahvistetaan Vartiuksen asemaa Pohjois-Suomen tavara- ja henkilöliikenteen liike- ja logistiikkakeskuksena Luoteis-Venäjän ja EU:n välillä Vartiuksen kansainvälisen raja-aseman kehittämissuunnitelman mukaisesti. Tärkeä kehittämisen osa-alue on

myös rajamuodollisuuksien nopeuttaminen henkilöliikenteessä. Rajayhteistyötä kehitetään älykkään rajan idean mukaisesti.

4. Selvitetään malmikuljetusten tarvitseman uuden rautatieyhteyden rakentamisen tarvetta Taivalkoskelta Mustavaaraan sekä edelleen Kemijärvelle. Näin mahdollistettaisiin Lapista Itä-Suomen kautta suora raskaan liikenteen kuljetusväylä Etelä-Suomen ja Pohjois-Suomen välille sekä tuetaan Mustavaaran kaivoksen toimintaedellytyksiä.
5. Edistetään Koillisväylän tietoliikenneyhteyksien kehittämistä Vartiuksen kautta Luoteis-Venäjälle.
6. Edistetään Oulu-Kajaani-Kostamus-Petroskoi -välisen henkilöjunaliikenteen ja busiliikenteen käynnistämistä Oulu-Kajaani-Kostamus -väliillä sekä lentoliikenneyhteyksien avaamista Venäjältä Pohjois-Suomeen.

8.3. Matkailun kehittäminen

Vastuutahot: Kainuun Etu oy, matkailuyritykset ja matkailun yhteismarkkinointiorganisaatiot, Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK), Kainuun ammattiopisto (KAO), Metsähallitus Pohjanmaan luontopalvelut, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukset.

Matkailun kehittämisessä huomioidaan mahdollisen viisumivapauden myötä voimakkaasti lisääntyvä matkailijamäärä.

Markkinointi

1. Kainuun matkailun yhteismarkkinointia Venäjän väkirikkaille alueille (mm. Pietari, Moskova, Jekaterinburg) tehostetaan ja laajennetaan mm. Murmanskin ja Arkangelin alueelle, huomioiden markkinoinnissa myös lähialueet.
2. Markkinoinnissa hyödynnetään voimakkaasti kasvavia sähköisen markkinoinnin kanavia ja sosiaalista mediaa uusien asiakasryhmien hakemisessa. Rakennetaan venäjänkielisiä verkkopalveluja. Luodaan koko Kainuun kattava markkinointi-infopaketti helpottamaan venäläisten matkailijoiden tutustumista Kainuuseen.
3. Kainuun matkailumarkkinointia Venäjälle toteutetaan ylimaakunnallisina yhteishankkeina (mm. Pohjola Arctic, muu yhteistyö Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakuntien kanssa), jossa ovat mukana Itä- ja Pohjois-Suomen keskeiset matkailukohteet ja lähialueet, erityisesti Vienan Karjala.

Tuotteet ja palvelut

1. Kehitetään venäläisille laadukkaita tuotteita ja palveluja sekä lisätään osaamista asiakaspalvelussa, markkinoinnissa ja myynnissä. Palvelujen parantaminen ulotetaan asiakkaan kokonaisvaltaiseen huolehtimiseen alueella. Kokonaispalvelukonsepti linkittää yhteen kuljetus-, majoitus-, ravitsemus-, liikunta- ja ohjelmapalvelut hyödyntämällä alueen korkeatasoisia luonto- ja kulttuuripalveluja ympäri vuoden.
2. Maakuntaa kehitetään ympärivuotisten lomailu- ja ostosmahdollisuuksien maakuntana.

3. Matkailua kehitetään yhdistämällä rajanylittävä yhteinen luonto, kulttuuri ja historia hyvinvointi- ja elämyspalvelutuotteiksi, joita markkinoidaan venäläisille asiakkaille jo olemassa olevien, kansainvälisesti tunnettujen brandien kautta
4. Panostetaan monipuolisen tuotetarjonnan kehittelyyn, missä huomioidaan maakunnan rikas kulttuuritapahtumien kirjo. Matkailun voimavarana on valtakunnan rajan ylittävä yhteinen kulttuuriperintö, jota hyödynnetään yhteistyössä Karjalan tasavallan kanssa, myös kolmansien maiden matkailijoiden saamiseksi alueelle.
5. Yrityksiä ohjataan hyödyntämään entistä paremmin tarjolla olevia julkisia palveluja, muun muassa yhteisvientihankkeita, messuja ja näyttelyitä. Pääpaino on yli maakuntarajojen suuntautuvan yhteistyön kehittämisessä. Matkailupalvelujen kehittämisessä ja markkinoinnissa käytetään hyväksi hyötypelien tarjoamia mahdollisuuksia.
6. Parannetaan venäjänkielistä opastusta ja palvelua Kainuussa ja Kainuuseen. Markkinointiin rekrytoidaan osaajia, jotka tuntevat Suomen ja Venäjän matkatoimisto- ja matkailumarkkinat henkilökohtaisesti. Se edellyttää Venäjän yritys ympäristön, toimintatapojen, tuotteistamisen ja markkinoiden erityispiirteiden hallintaa. Venäläisten asiakaspalvelujen parantamiseksi Kainuussa kehitetään alan koulutusta, jotta venäläisiä pystytään palvelemaan heidän äidinkielellään.
7. Huolehditaan Kainuun saavutettavuudesta edistämällä nopeita juna- ja lentoyhteyksiä.

8.4. Rajakaupan kehittäminen

Vastuutahot: Kainuun Etu oy, Oulun kauppakamarin Kajaanin kauppakamariosasto, Kainuun Yrittäjät ry.

1. Varaudutaan viisumivapauden mukanaan tuomaan ostosmatkailun kasvuun kaupan ja palvelukehitystyöllä ja laaditaan eri aloja koskeva toimenpidesuunnitelma. Vartiuksen rajatarkastusresursseja ja logistiikkaa kehitetään vastaamaan liikenteen kasvua. Kehittämisen resurssina voidaan hyödyntää mm. Karelia CBC -ohjelmaa.
2. Kehitetään venäläisille asiakkaille tarjolla olevaa Made In Kainuu -älykorttia, joka parantaa palvelua, maakunnan näkyvyyttä ja nostaa yritysten sekä koko Kainuun imagoa kehittyvänä ja houkuttelevana matkailualueena. Korttiin liitettävät palvelut, kuten tax free, yhteismarkkinointi sekä asiakkuudenhallinta mahdollistavat kuntien ja yritysten yhteistyön. Asiakkaat tunnistetaan ja tavoitetaan uusilla viestintävälineillä.
3. Venäjällä voimakkaasti kasvavaan verkkokauppaan tulee Kainuussa varautua. Kainuulaisten tuotteiden markkinointia ja palvelujen myyntiä venäjänkielisillä verkkosivuilla tulee lisätä ja kehittää omia venäjänkielisiä verkkopalveluita.
4. Kainuussa toimivat datakeskukset ovat kilpailukykyisiä pilvipalveluiden tuottajia. Yhteisen tuote- ja palveluverkoston kautta tarjotaan venäläisten yritysten tarvitsemia palveluita. Tämä edellyttää rajanylittävän ICT-infrastruktuurin lisäämistä itään ja pohjoiseen.

5. Kehitetään yritysysteistyötä ja kauppaa edistämällä yritysten kumppanuuksia ja investointeja molemmin puolin rajaa yritysneuvonnan keinoin.
6. Edunvalvonnan keinoin pyritään poistamaan Suomen ja Venäjän rajaliikennesopimukseen sisältyviä rajoitteita, liittyen esimerkiksi elintarvikkeiden kuljetuksiin ja konttiliikenteeseen.

8.5. Kainuun Venäjä-osaamisen kehittäminen

Vastuutahot: Kajaanin yliopistokeskus, Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK) sekä Mittaus- ja tietojärjestelmien tutkimus- ja koulutuskeskus CEMIS, Kainuun ammattiopisto (KAO) ja Kainuun kunnat (peruskoulut)

1. Kajaanin yliopistokeskuksen kautta Kainuussa toimivat yliopistot (Lapin, Jyväskylän, Oulun ja Itä-Suomen yliopistot), Kajaanin ammattikorkeakoulu sekä Mittaus- ja tietojärjestelmien tutkimus- ja koulutuskeskus CEMIS sekä Measurepolis Development Oy kehittävät yhteistyötä tutkimuksessa, koulutuksessa ja kehittämisessä venäläisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö tapahtuu Kainuun korkeakoulustrategian painopistealueilla (hyvinvointi, kaivannaisala, pelit ja simulaatiot).
2. Kajaanin ammattikorkeakoulu rekrytoi opiskelijoita Venäjältä, laajentaa hanke- ja kehitystyötä Venäjällä, tarjoaa Venäjän osaamiskoulutusta kainuulaisille, huomioi venäläisväestön koulutustarpeet maakunnassa, tuottaa tutkimustietoa Venäjän markkinoista ja lisää yhteistyötä Itä- ja Pohjois-Suomen ammattikorkeakoulujen kanssa.
3. Kainuun ammatillisessa koulutuksessa huomioidaan venäjänkielisten palvelujen lisääntyvä tarve maakunnan palveluissa ja elinkeinoelämässä, esimerkiksi matkailu-, hotelli-, ravintola- sekä kaupan aloilla samoin kuin sosiaali- ja terveysalalla. Edistetään opintopolkuja Venäjälle ja Venäjältä.

Tarjotaan kainuulaisia työmarkkinoita ja elinkeinoelämää palvelevaa aikuiskoulusta sekä viedään koulutuspalveluita lähialueille.

4. Kannustetaan kuntia edistämään venäjän kielen opetusta peruskouluissa ja lukioissa ja markkinoidaan venäjän kielen opiskelun tarjoamia mahdollisuuksia työelämässä.
5. Kainuussa laaditaan oppilaitosten yhteistyönä laaja-alainen Venäjä-osaamisen koulutusohjelma.

8.6. Kulttuuriyhteistyö

Vastuutahot: Kainuun liitto, kunnat, maakunnan kulttuuritoimijat

1. Kainuun matkailumarkkinoinnissa huomioidaan kalevalainen kulttuuriperintö ja monipuolinen kulttuuritarjonta, joka pohjautuu laadukkaaseen osaamiseen ja maakunnan asemaan kahden kulttuurin vuorovaikutuksessa.

2. Kannustetaan kulttuuritoimijoita aktiiviseen raja-alueyhteistyöhön, kulttuuritarjonnan ja uusien kulttuuritapahtumien synnyttämiseen, mikä lisää Kainuun tunnettavuutta ja uusia matkailijoita maakuntaan.

8.7. Terveys- ja hyvinvointipalveluiden kehittäminen

Vastuutahot: Kainuun Soite-kuntayhtymä, yksityiset palveluntuottajat.

1. Kehitetään yritysten terveys- ja hyvinvointipalveluja venäläisille asiakkaille kaupallisesti. Paikallisten terveys- ja hyvinvointipalvelujen markkinointi tuo lisää asiakkaita myös muille toimialoille ja lisää matkailijoiden viipymää alueella.
2. Selvitetään Kainuun julkisten sosiaali- ja terveystalveluiden rooli ja mahdollisuudet Venäjä-yhteistyössä sekä osaamisen ja asiantuntijuuden vaihdossa sekä palvelujen tarjonnassa. Tarvittavia toimenpiteitä voidaan toteuttaa CBC Karelia – ohjelman kautta.

8.8. Hallinnon ja viranomaistoiminnan kehittäminen

Maakunnan hallinnollisessa ja viranomaisyhteistyössä aktivoidaan rajan yli tapahtuvaa yhteistyötä ja verkottumista, jolla edesautetaan alueiden kehittymistä, jokapäiväistä kanssakäymistä ja yhteydenpitoa rajan molemmin puolin. Yhteistyössä kehitetään rajanylittämiseen, turvallisuuteen sekä sosiaalialaan ja terveyteen liittyvää viranomaisyhteistyötä.

Kainuun maakunta aktivoituu aloitteelliseksi toimijaksi ja maakunnan etujen puolustajaksi kansainvälisissä yhteistyöfoorumeissa, mm. Euregio Karelia, Barents Euroarkkinen neuvosto, Pohjoinen ulottuvuus-foorumi, AEER (Euroopan raja-alue-liitto), Euroopan alueiden komitea.

Kainuun ystävyyskuntatoimintaa aktivoidaan. Kuntien aktiivisuudella tuetaan kansalaisjärjestöjen toimintaa ja aktivoidaan kansalaisten monipuolista osallistumista raja-alueyhteistyöhön.

Kainuun hallinnossa mukaan lukien maakunnalliset rahoituslaitokset vahvistetaan Venäjä-osaamista.

Kainuussa aktivoidaan vientirengastyypistä toimintatapaa ja kehitetään yritysten välisiä verkostoja ja yhteistyötä. Kainuussa on vähän asiantuntevia Venäjä-liiketoimintaan perehtyneitä osaajia, ja yrityksille tarjottavien tukitoimintojen kannalta on tärkeää lisätä maakunnassa Venäjä-palvelujen määrää.

Kainuuseen rakennetaan erityinen Venäjä-tietopankki, johon kerätään mm. tietoa Venäjä-palveluja tarjoavista organisaatioista. Tietopankki sijoitetaan Kainuun liiton ja Barents Link Centerin internet-sivujen yhteyteen ja liitto vastaa tietopankin kokoamisesta ja päivittämisestä.

Kainuussa käynnistetään maakunnallinen pilotti, jossa kokeillaan seudullisen kehityksen voimistamista ja nopeuttamista yhteistyössä Venäjän kanssa (Maaherra E. Siuruainen: Valtion teknologiarahoituksen alueellinen hyödyntäminen 2004).

9. Kainuun Venäjä-strategian toteuttaminen ja seuranta

9.1. Toiminnan organisointi

Kainuun liitto koordinoi keskitetysti Kainuun Venäjä-strategian etenemistä. Strategiassa määritellyt vastuutahot osoittavat tarpeelliset resurssit Venäjä-strategian edistämiseen.

1. Perustetaan toimenpideohjelmassa vastuutettujen tahojen muodostama Kainuun Venäjä-strategiaryhmä, jonka tehtävänä on strategian toimeenpanon edistäminen ja seuranta sekä toimintaympäristön ennakointi. Ryhmä raportoi vuosittain toiminnastaan maakuntahallitukselle ja tekee tarvittavia ehdotuksia.
2. Viranomaisyhteistyötä (tulli, raja, poliisi, maahanmuuttoviranomaiset, valtion aluehallintoviranomaiset) tiivistetään.
3. Kainuun liitto toimii aloitteentekijänä ja maakunnan etujen puolustajana kansainvälisissä yhteistyöfoorumeissa, joita ovat mm. Euregio Karelia, Barents Euroarktinen alueneuvosto, EU:n pohjoinen ulottuvuus-foorumi, AEBR (Euroopan raja-alueiliitto) ja Euroopan alueiden komitea.

9.2. Kehittämistoimenpiteiden rahoitus

EU:n CBC-Karelia -ohjelma 2014–2020

Kainuu on mukana EU:n uudessa, CBC Karelia 2014 - 2020 raja-alueohjelmassa yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakuntien kanssa. Pääyhteistyökumppani on Karjalan tasavalta. Kainuun liitto ja kunnat varautuvat budjeteissaan osallistumaan aktiivisesti ENI -ohjelmahankkeiden toteuttamiseen ja muihin raja-alueen yhteistyöhankkeisiin.

Markkinoidaan kainuulaisille toimijoille EU:n raja-alueohjelmien (ENI 2014–2020, Interreg, Itämeri-ohjelma 2014–2020) mahdollisuuksia.

Kahdenvälinen rajayhteistyö

Vuonna 2012 Suomen ja Venäjän välillä solmitun yhteistyösopimuksen avaamia mahdollisuuksia hyödynnetään Kainuussa. Valmistellaan työ- ja elinkeinoministeriölle yhteistyösopimuksessa kirjattujen tavoitteiden mukaisia yhteistyöhankkeita, jotka edistävät Kainuun Venäjä-strategiassa mainittujen painopisteiden ja toimenpideohjelman toteutumista.

Maakunnan kehittämisraha

Kainuun liitto osoittaa maakunnan kehittämisrahaa strategian mukaisiin raja-alueyhteistyön kärkihankkeisiin.

Kuntien rahoitus

Kunnat osallistuvat Venäjä-yhteistyöhön liittyvien hankkeiden suunnitteluun, toteuttamiseen ja rahoittamiseen.

Yritysrahoitus

Yrityksille tarjottavia rahoitusinstrumentteja kehitetään paremmin yritysten tarpeita vastaviksi. Niitä tarjoavat organisaatiot (ELY-keskus, Finnvera, TEKES) välittävät yritysten näkemyksiä päättäjille ja siten edesauttavat tavoitteen saavuttamista.

Aktivoidaan yrityksiä hyödyntämään julkisia rahoitusmahdollisuuksia Venäjälle suuntautuvissa hankkeissa.

Kansainvälinen rahoitus

Strategian toteutuksessa edistetään monenvälisten rahoituksen hyödyntämistä, kuten Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD), Pohjoismaiden investointipankin (NIB) ja Pohjoismaisen ympäristörahoitusyhtiön (NEFCO) ja Euroopan investointipankin (EIB) mahdollisuuksia. Vaikutetaan siihen, että ko. rahoituslaitosten hankkeet suuntautuvat maakunnan painopistealoille.

Euroopan jälleenrakennuspankki (EBRD) on rahoittanut viime vuosina runsaasti pienyrityksiin, ympäristöön ja infrastruktuuriin kohdistuvia hankkeita Pohjoisen ulottuvuuden käsittämällä alueella. Pohjoismaiden investointipankki NIB tukee investointihankkeita ja projektivientiä energia-, infrastruktuuri- ja tutkimussektoreilla. Nopef myöntää korotonta lainaa ja tukea kansainvälisiin projektiviennin valmistelukustannuksiin EU ja EFTA -maiden ulkopuolella. Nefco rahoittaa ympäristöhankkeita EU:n raja-alueilla. Myös Euroopan investointipankkia (EIB) on toivottu aktiivisemmin mukaan erityisesti ns. Venäjä-pääomarahaston perustamiseen yhteistyössä muiden Venäjällä toimivien rahoittajatahojen kanssa.

10. Liitteet

Liite 1. Kainuun maakunnallisen Venäjä-työryhmän työskentelyyn osallistuneet tahot

Varsinaiset jäsenet:

Haataja Heikki, toimitusjohtaja, Via Vartius oy
Kaikkonen Vesa, hallituksen 1. vpj. Kajaanin kaupunki
Kauppinen Petri, kunnanjohtaja Sotkamon kunta
Keränen Mikko, kehityspäällikkö, Kajaanin Ammattikorkeakoulu
Keränen Paavo, aluekehityspäällikkö, Kainuun liitto (sihteeri)
Kinnunen Kari, päätoimittaja, KotiseutuPlus, Kajaani
Kohonen Jukka, asiantuntija, Kainuun ELY-keskus, Kajaani
Korhonen Hannu, kauppias, Supermarket, Sotkamo
Malinen Pentti, maakuntajohtaja, Kainuun liitto
Ponnikas Jouni, aluekehitysasiantuntija, Kainuun liitto
Säkkinen Timo, maakuntaneuvos (puheenjohtaja)
Toivanen Osmo, maakuntahallituksen jäsen, Hyrynsalmi
Tolonen Asta, kunnanjohtaja, Suomussalmen kunta
Torvinen Santeri, projektipäällikkö, Kainuun Etu oy, Kajaani
Valtanen Eila, kaupunginjohtaja, Kuhmon kaupunki

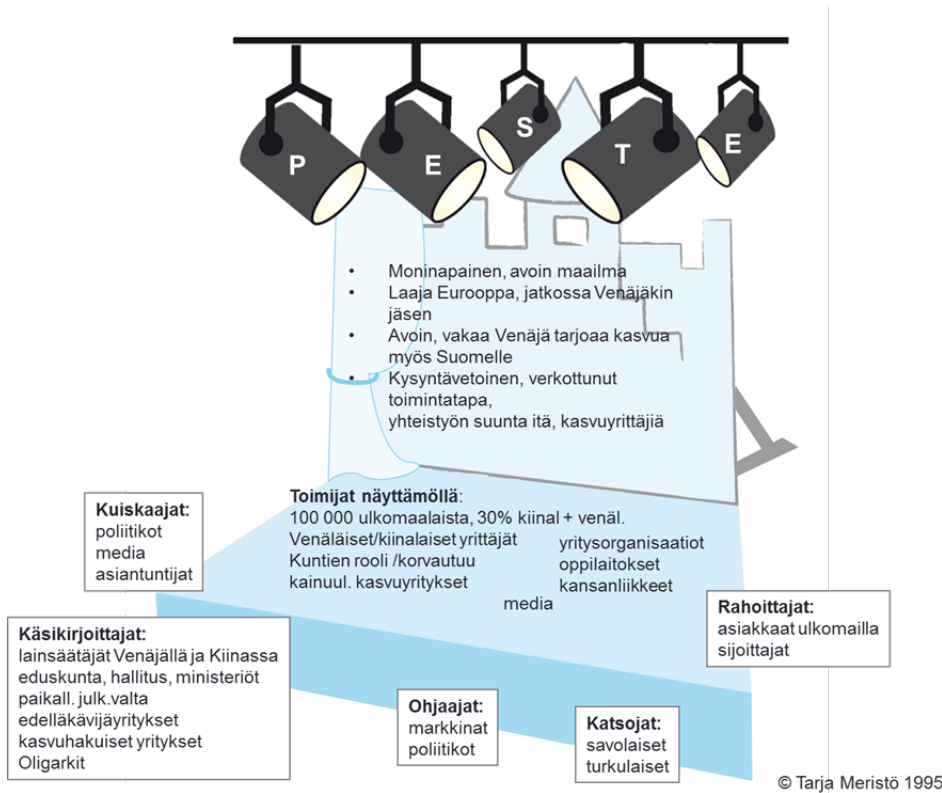
Pysyvät asiantuntijat:

Karhu Elisa, Kainuun ammattiopisto, KAO
Matilainen Atle, tullipäällikkö, Vartius
Saareks Marko, apulaiskomentaja, Kainuun rajavartioston esikunta
Schepel Ilmari, maaseutusihteeri, Suomussalmi

Työryhmä on kuullut lisäksi seuraavia asiantuntijoita:

Hannu Hernesniemi, Huoltovarmuuskeskus, johtava analyytikko
Maija Kuiri, Lappeenrannan yliopisto, projektipäällikkö
Markku Nieminen, Juminkeko- säätiön puheenjohtaja
Harri Suutari, PKC Group oyj, hallituksen puheenjohtaja
Jaakko Seppälä, Ecofoster oy, toimitusjohtaja
Larissa Tammis, Vuokatinmaa, markkinointipäällikkö
Antti Toivanen, Kainuun Etu oy, toimitusjohtaja
Pasi Tolonen, Sokos-hotelli, Vuokatti, toimitusjohtaja
Hannu Heikkinen, Kainuun liitto
Kainuun sosiaali- ja terveystuollon kuntayhtymän johtoryhmä
Kainuun liiton kv-tiimi

Liite 2. Kainuun skenaariot 2035 (Loppuraportti 30.4.2013)

Tässä skenaariossa eletään moninapaisessa, avoimessa maailmassa, jossa myös Venäjän kehitys on vakaata. Viisumivapaus Venäjän kanssa on toteutunut ja Koillisväylän kautta kulkeva liikennereitti on toiminnassa. Kainuun alueelle on tullut paljon kansainvälisiä yrityksiä ja sijoittajia Kiinasta ja Venäjältä ja myös kainuulaiset itse ovat innostuneet kasvuyrittäjyydestä. Alueen taloudellinen toimeliaisuus on kasvattanut merkittävästi väkilukua korjaten samalla vääristymässä ollutta ikärakennetta. Edelläkävijäyritykset ovat keskeisiä tulevaisuuden suunnannäyttäjiä ja kokonaisuutta ohjataan markkinoilta. Kansalaiset ovat aktiivisia ja vaikuttavat erilaisten kansalaisliikkeiden kautta. Kasvava maahanmuuttajien osuus virkistää alueen palvelutarjontaa myös vapaa-ajan palveluissa ja nuorisolle.

Kainuun liitto

Kainuun liitto

Kauppakatu 1

87100 Kajaani